

PENIAZE

Učebné texty pre učiteľov základných a stredných škôl

MONIKA REITEROVÁ – EVA TÓBLOVÁ

**Bratislava
2016**

Štátny inštitút odborného vzdelávania

MONIKA REITEROVÁ – EVA TÓBLOVÁ

PENIAZE

Učebné texty pre učiteľov základných a stredných škôl

Bratislava

2016

Názov: **Peniaze**
Učebné texty pre učiteľov základných a stredných škôl

Vydal: Štátny inštitút odborného vzdelávania v rámci udržateľnosti
výsledkov Národného projektu: "Vzdelávanie učiteľov v
súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov".
Cieľ Konvergencia, Kód ITMS projektu: 26110130085
Cieľ RKaZ, Kód ITMS projektu: 26140130015

Zostavenie diela: PaedDr. Monika Reiterová, Ing. Eva Tóblová, PhD.

Rok vydania: 2016

Neprešlo jazykovou úpravou.

ISBN 978-80-89247-56-1

OBSAH

ÚVOD.....	6
História peňazí.....	7
Kamene a mušle.....	7
Dobytok znamenal kapitál.....	8
Nástup zlata a medi.....	8
Mince a bankovky.....	9
Kakao a inflácia.....	9
Peniaze na území Slovenska	11
Keltské mince (250 pred Kr. – 0)	11
Rímske mince (0 – 400).....	12
Platidlá starých Slovanov (500 – 950)	12
Denárova mena (1001 – 1301)	13
Grošová mena (1301 – 1526)	13
Toliarová mena (1526 – 1753)	14
Konvenčná mena (1753 – 1857).....	14
Spolková mena (1857 – 1866) a rakúska mena (1857 – 1892)	15
Československá mena medzi dvoma svetovými vojnami (1919 – 1939)	16
Korunová mena prvej Slovenskej republiky (1939 – 1945).....	17
Československá mena (1945 – 1953)	19
Československá mena (1953 - 1992)	19
Slovenská koruna (1993 – 2008).....	21
Peniaze	23
Funkcie peňazí	23
Vlastnosti peňazí.....	24

Ochranné prvky.....	26
Výmena poškodených eurobankoviek a euromincí	29
Cudzia mena	29
Virtuálne meny.....	32
Hotovostné a bezhotovostné platby	34
Bankovníctvo.....	42
Ochrana finančného spotrebiteľa.....	43
Fond ochrany vkladov	44
Garančný fond investícií.....	48
Základné bankové produkty	49
Bežné účty.....	49
Elektronické bankovníctvo	53
Trhový mechanizmus	55
Metódy tvorby cien	57
Inflácia.....	59
Sporiť či investovať?.....	62
Literatúra.....	63

ÚVOD

V minulosti bol za gramotného pokladaný ten, ktorý vedel čítať a písať. Spolu s rozvojom a šírením vzdelanosti sa táto zručnosť začala vo vyspelých krajinách pokladať za samozrejmú. V súčasnosti poznáme veľa druhov gramotností a patrí k nim aj finančná gramotnosť. Pojem gramotnosť používame všade tam, kde potrebujeme byť struční, ale pri tom chceme zdôrazniť skutočnosť, že nestačí iba poznať jednotlivé pojmy z danej oblasti, ale predovšetkým porozumieť ich obsahu, chápať ich v súvislostiach a prakticky ich v živote používať. Preto sa táto problematika dostáva aj do vzdelávania.

V živote sa človek dostáva do mnohých rôznych situácií, v ktorých dôležitú úlohu hrajú peniaze, a musí sa rozhodnúť. Niekedy môže jedno chybné rozhodnutie znepríjemniť život. Je dôležité naučiť sa s peniazmi dobre zaobchádzať. Porozumieť peniazom a naučiť sa s nimi dobre hospodáriť je neľahká úloha. Vyžaduje mnoho skúseností.

Publikácia Vám môže pomôcť vstúpiť do sveta peňazí a začať sa v ňom orientovať. Poskytuje základné informácie zo sveta peňazí.

História peňazí

Možno sa to nebude každému páčiť, ale peniaze sú zatiaľ jediný hodnotiaci systém, ktorý aj skutočne funguje. Dnes ich reprezentujú hlavne papierové bankovky, kovové mince a virtuálne výpisy z internetbankingu, avšak nebolo tomu vždy tak.

Prvé doklady výmeny predmetov s nejakou hodnotou môžeme predpokladať už v tlupách pravekých lovcov a zberačov. Na začiatku prvého obchodu, alebo skôr výmeny, bola asi náhoda, napríklad nejaký šikovný človek vyrobil viac kamenných nástrojov, ktoré zamenil za kus mamutieho mäsa. Neskôr si mohol lovec vymeniť zvieracie kože za obilie s roľníkom alebo rybár ozdobné mušle za vyleštenú kamennú sekeru s lovcem. Takáto výmena je známa ako **výmenný obchod**. Dôležitým prvkom výmenného obchodu je vymieňanie vecí, ktoré majú istú hodnotu.

Kamene a mušle

Pre praveký obchod bola dôležitá hlavne kamenná surovina na výrobu nástrojov a zbraní. Zaujímavé sú však aj nálezy morských mušlí vo vnútrozemí. Podobné nálezy sú aj z územia Slovenska, napríklad náhrdelník z mušlí z jaskyne Čertova pec pri Radošinej. **Práve mušle mohli už v období prvých lovcov plniť funkciu mincí a bankoviek.**

Kameň ako platidlo nevymizol ani v novoveku, na tichomorských ostrovoch sa ešte dlho používali kamenné kotúče s otvorom uprostred. Samozrejme, takéto platidlá boli veľmi nepraktické. Predstavte si, že by ste miesto množstva, pre niekoho tak isto neužitočných euro centov, nosili kamene.

Ani objav poľnohospodárstva nezmenil predmety výmeny. Ľudia síce absolútne **zmenili svoje ekonomické správanie**, keď sa z lovcov nomádov premenili na pestovateľov a chovateľov (u nás asi 5 500 pred Kr.), ale kamenná surovina zostala stále v úlohe platidla.

Niekoľko kilogramové balvany rohovca z Ukrajiny sa našli až v hrobch na východnom Slovensku. Práve oni sú dôkazom diaľkovej obchodnej výmeny, v rámci ktorej plnili funkciu peňazí. Podobných príkladov však máme aj zo Slovenska viac – alpský jadeit pri Nitre.

Okrem kameňa boli opäť výmenným artiklom **mušle**. U nás to boli hlavne stredomorské mušle. Túto funkciu im prisudzujeme aj preto, že v Afrike, Oceánii a Amerike mali takúto úlohu u niektorých etník ešte v 19. storočí.

Dobytok znamenal kapitál

V súvislosti s objavom chovu zvierat začali mnohé staroveké národy **vyjadrovať hodnotu počtom dobytka**. Ovce, kozy a hovädzí dobytok boli mierou bohatstva aj v starom Ríme. Latinský názov dobytka je *pecus*, z tohto slova sa odvodilo aj naše pomenovanie peňazí – *lat. pecunia*.

Na bronzových tehľách, jednom z najstarších rímskych platidiel (nastúpili po kúskoch medi), sa často objavovali reliéfy býkov. Na spojenie dobytka s platením poukazuje aj fakt, že slovo **kapitál** je odvodené od latinského slova *capita* – **kusy dobytka**.

Nástup zlata a medi

Keď sa naši predkovia naučili vyrábať kovy, vymieňanie sa zjednodušilo. Dôvodom bol fakt, že kovy ako zlato, striebro, cín a železo boli pre každého cenné. Takže poľnohospodár mohol vymeniť svoj dobytok za určité množstvo striebra, ktoré mohol neskôr použiť na zaplatenie daní. Takto sa stali cenné kovy a iné predmety **meradlom hodnoty, výmenným prostriedkom a spôsobom zachovania hodnoty**. Po objavení kovu sa platidlom mohli stať jeho kúsky. Najskôr asi hlavne meď a zlato. Výmennú hodnotu mali aj výrobky z nich, napríklad šperky. Okolo roku 2 300 pred Kr. sa objavil nový kov – **bronz**. Ide o zliatinu medi a cínu. Keďže sa tieto suroviny málokedy vyskytujú spolu, vzdialenosť medzi nimi viedla k rozvoju diaľkového obchodu.

Bronz a výrobky z neho sa stali žiadaným artiklom. Medzi bronzovými nálezmi často nachádzame rôzne predmety bez praktického využitia. Napríklad otvorené bronzové kruhy, ktoré archeológovia označujú ako **hrivny** (70 – 130 gramov), s veľkou pravdepodobnosťou ide o predmincovné platidlá.

Po objave železa sa ako platidlo používali **ražne, tyče a prúty** z tohto kovu. Takéto nálezy poznáme z celého Stredomoria a Európy. V Grécku ich nazývali **oboly**, podľa čoho boli neskôr pomenované aj niektoré mince.

Železné hrivny úplne nevymizli, ich variant používali aj naši slovanskí predkovia ešte v stredoveku (8. storočie – 10. storočie po Kr.).

Mince a bankovky

Hoci v Číne poznali už od 7. storočia pred Kr. okrúhle bronzové mince so štvorcovým otvorom, prvenstvo v našom geografickom priestore patrí **Grékom**. V rovnakom čase sa vyskytli mince zo **zliatiny zlata a striebra**, tzv. elektrónu, aj v maloázijskom štáte Lýdia, ktoré mali na jednej strane vyrazenú hlavu leva.

Starovekí Gréci si rýchlo osvojili novú myšlienku a začali vyrábať strieborné a bronzové mince, napríklad strieborné drachmy. Tieto prvé mince obsahovali isté množstvo kovu s určitou hodnotou. Aby sa dalo toto množstvo zaručiť, mince boli označené pečaťou kráľa alebo mesta či krajiny, ktorá ich vydala. Používanie mincí bolo pohodlné, pretože sa dali spočítať, nielen vážiť. Ľudia novým minciam dôverovali, boli účelným „výmenným prostriedkom“, preto výrazne podporili rozvoj obchodu v starovekom svete. Pre nás je dôležité, že sa s nimi stretli aj keltskí žoldnieri v službách macedónskych panovníkov Filipa II. a Alexandra Veľkého (4. storočie pred Kr.) a tento vynález priniesli aj na územie dnešného Slovenska.

Bankovky vynali Číňania. Prvý raz sa u nich vyskytli papierové peniaze v 7. storočí po Kr., aj keď nešlo priamo o bankovky, keďže ich nevydávali banky, ale panovníci. V 12. storočí sa s nimi stretol aj známy cestovateľ Marko Polo, ktorý ich okrem Číny poznal aj z Japonska a Perzie. Prvé skutočné bankovky vydala až švédska banka v 17. storočí.

Kakao a inflácia

Starí Aztékovia a Mayovia používali pre nás exotickú menu, a to **kakaové bôby**. Slovo kakao je mayského pôvodu, no k nám sa dostalo prostredníctvom aztéckeho jazyka. Kakaovník dobre rastie len tam, kde je úrodná pôda, dostatočné zrážky a vysoké teploty. Preto jeho sady môžeme nájsť len v niektorých oblastiach. Tieto boli pre staroveké civilizácie strategicky dôležité. Kakaové bôby ako mena majú síce niektoré nevýhody, ako je napríklad komplikované skladovanie, na druhej strane sa obyvatelia predkolumbovskej Ameriky nemuseli obávať **inflácie**, pretože akonáhle hodnota kakaa následkom nadvýroby poklesla, stiahlo sa z obehu väčšie množstvo bôbov a **uvarila sa z nich čokoláda**.

Podobne na tom boli **starí Egypt'ania**, ktorí ako platidlo v niektorých obdobiach a oblastiach používali **pivo**. Najlepšie na týchto systémoch bolo to, že proti inflácii mohol bojovať každý obyvateľ krajiny.

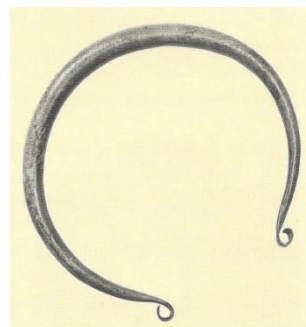
Peniaze na území Slovenska

Historický proces vývoja platidiel v dejinách ľudstva sa začal až vtedy, keď si človek uvedomil, že okruh životných potrieb si môže rozšíriť výmenou vlastných produktov za iné výrobky. Hodnota tovarov nebola trvalá, určovala sa porovnávaním množstva práce, ktorá sa musela na jednotlivé výrobky vynaložiť. Každá spoločenská jednotka (rodina, rod, kmeň) sa snažila vlastnou prácou uspokojiť najzákladnejšie potreby svojich príslušníkov.

Spoločnosť začala pri výmene využívať jediný druh tovaru, a ten sa stával všeobecnou mierou hodnoty. Výmena sa tak značne zjednodušovala a zrýchľovala. Možno už v mladšej dobe kamennej sa na juhovýchodnom Slovensku v styku s kupcami z iných oblastí „platilo“ len **obsidiánom**, ktorého tu boli bohaté zásoby.

V neolite na Slovensku plnil funkciu platidla pravdepodobne **dobytok a obilie**.

Je možné, že ľudia v eneolite na Slovensku používali ako platidlo meď. Na území Slovenska sa v bronzovej dobe našlo mnoho súborov zahŕňajúcich bronzové výrobky. Nachádzajú sa medzi nimi aj také predmety, ktorých forma naznačuje, že nemali nijaké praktické využitie. Môžeme sa teda nazdávať, že ide o predmincové platidlo. Majú pomenovanie „hrivny“. Hrivny pochádzajú hlavne z oblasti Álp. Na Slovensku boli objavené napríklad v depotoch zo Stupavy, Skalice a Gajár.

Keltské mince (250 pred Kr. – 0)

Kelti boli prví, ktorí začali raziť prvé zlaté a strieborné mince na našom území a svoje mince označovali veľkými iniciálami. Po práve ich môžeme považovať za zakladateľov prvého peňažného systému a mincovníctva na Slovensku. Vtedy však už antický svet dávno poznal mince a rozvíjal ich, preto sa Kelti spočiatku inšpirovali gréckymi a rímskymi mincami, ktoré napodobňovali. Dôležitým spôsobom obchodovania u Keltov bola však výmena tovaru za tovar. Mince slúžili na reprezentáciu, obdarúvanie, výkupné, alebo ako miera hodnoty. Platili nimi len pri veľkých obchodných transakciách.

Až na vrchole vývoja keltskej spoločnosti nadobúdali mince funkciu obeživa. Slúžili im aj na získavanie rôznych výrobkov, na zhromažďovanie kmeňového pokladu a odmeňovanie bojovníkov.

V južných oblastiach územia dnešného Slovenska začali Kelti raziť prvé mince v období medzi 250 – 150 pred Kr.. V rokoch 150 – 50 pred Kr. sa razba rozšírila aj do ostatných území.

Rímske mince (0 – 400)

Zriadením provincií Panónia (12 – 9 pred Kr.) na území dnešného Maďarska a východného Rakúska, sa hranice Rímskej ríše dostali do susedstva s územím dnešného Slovenska. Rímske mince sa k nám dostávali prostredníctvom vojenských posádok a obchodom. Nachádza sa tu obrovské množstvo rozličných typov mincí s menom a portrétmi panovníkov, titulmi a vyobrazeniami. Mince sa nachádzajú pozdĺž ľavého brehu Dunaja na miestach rímskych vojenských táborov a staníc. Nachádzajú sa aj na sídliskách Nerimanov, ktorí dostávali rímske mince výmenou za svoje výrobky.

Približne od roku 400 po Kr., keď sa začína obdobie tzv. sťahovania národov, sa rímske mince na Slovensku už nevyskytujú. Doteraz bolo na Slovensku objavených vyše 200 ojedinelých i hromadných nálezov rímskych mincí.

Platidlá starých Slovanov (500 – 950)

Slovania prišli na naše územie na prelome 5 a 6. storočia z pravlasti, ktorá bola medzi Odrou, Vislou a stredným Dneprom. Od druhej polovice 6. storočia sa začali na území dnešného Slovenska objavovať Avari, ktorí prišli zo stepi medzi Azovským a Kaspickým morom. Slovanské obyvateľstvo sa na území dnešného južného Slovenska dostalo do ich područia. V avarskom prostredí boli veľmi rozšírené zlaté byzantské solidy. Z tohto obdobia sú zaznamenané na území dnešného Slovenska niektoré nálezy.

Platidlo, ktoré bolo predtým na území dnešného Slovenska predmetom obchodu, je **plátno**. Za plátno sa dali kúpiť rôzne tovary, napr. pšenica, kone, zlato, striebro a iné veci, dokonca aj otroci.

Od plátna vznikli základné obchodné termíny v slovanskom jazyku, platiť od samotného plátna a trh od slova „trhanie” tohto plátna za účelom delenia na kusy požadovanej hodnoty.

Veľká Morava si vlastné mince nerazila, viazala sa na cudziu menu, predovšetkým byzantskej a franskej ríše. Na vnútorných trhoch úlohu peňazí plnili **železné hrivny**. Tie sa vyskytovali vo viacerých veľkostiach (od 5 do 47 cm) a hmotnostných kategóriách zodpovedajúcich čiastkovým jednotkám byzantskej libry. Hrivny boli v úlohe platidla približne od roku 750 do 950.

Denárova mena (1001 – 1301)

Počas stredoveku sa na území Uhorska vystriedalo niekoľko mien.

V priebehu **denárovej meny** (1001 – 1301) sa uskutočnila prvá peňažná reforma. Mince tohto obdobia sa vyskytujú v dvoch druhoch, resp. hodnotách – denár a obolus (poldenár). Na minciach sa objavuje nový motív – portrét panovníka, neskôr sa na platidlách prvý raz v našich dejinách objavila **Panna Mária** i dvojkríž v štíte z uhorského štátneho erbu. V čase nedostatku striebra sa razia mince zo zliatiny striebra a medi – billonu. Okrem medených mincí sa používali aj **jednostranné mince – brakteáty**.

Do roku 1211 existovala v Uhorsku iba jedna mincovňa – ostrihomská. **Prvé mincovne** na území dnešného Slovenska vznikli v **Bratislave a Nitre**. Razbu mincí organizovala Mincová komora.

Grošová mena (1301 – 1526)

O konsolidáciu peňažných pomerov v Uhorsku sa zaslúžil uhorský kráľ Karol Róbert z rodu Anjou (1308 – 1342). Za jeho vlády sa začali raziť prvé zlaté uhorské mince vo forme **florénov** (99 percent zlata) s hodnotou 96 denárov, inšpirované florentskými mincami. O rok neskôr vznikli strieborné **uhorské groše** s hodnotou šesť denárov. Ich úlohou bolo vytlačiť z obehu české groše. Okrem toho sa naďalej razili nové denáre a poldenáre. Vznikla **bimetalistická** (zlato a striebro) mincová sústava (florén, groš, denár, poldenár), ktorá pretrvala až do konca stredoveku. Výnimočne kvalitné uhorské mince obiehali takmer v celej Európe. Uhorské florény vtedajší obchodníci nazývali **dukáty**, čo bolo všeobecné pomenovanie pre zlatú mincu s príslušnou váhou a akosťou, ktoré sa začalo používať v Benátkach a rozšírilo sa do celej Európy.

Toliarová mena (1526 – 1753)

Začiatkom 16. storočia si nepriaznivé hospodárske pomery vynútili razbu veľkých strieborných mincí, ktorými by sa dali nahradiť drobné platidlá. Tak vznikla nová minca s názvom **toliar**. Uhorsko začalo vyrábať domáce toliare a ich podielové razby až od roku 1553. Boli vzorom dobrých a kvalitných mincí. **Toliar mal hodnotu 72 grajciarov, poltoliar 36 a štvrttoliar 18 grajciarov.** Mince boli razené v kremnickej mincovni, ktorá sa po roku 1526 stala novou **hlavnou mincovňou** Uhorského kráľovstva.

Okrem týchto vládnych mincí boli na Slovensku v období toliarovej meny aj rozličné cudzie razby, ktoré sa sem dostali v súvislosti s obchodnými či politickými udalosťami. Boli to hlavne mince poľské, sliezske a české. Koncom 17. a začiatkom 18. storočia sa dostali do obehu aj núdzové platidlá, ktoré razili napríklad v čase protihabsburských povstaní v Prešove, Leopoldove, Banskej Štiavnici a v Košiciach. Všetky núdzové peniaze boli po uplynutí krízového obdobia stiahnuté z obehu a nahradené plnohodnotnou vládnu mincou.

Významnou zmenou v peňažnom systéme u nás bolo zavedenie papierových peňazí. **V roku 1762 došlo k vydaniu prvých papierových peňazí (bankocetlí)** v strednej Európe. Boli to nekryté nezúročiteľné štátne dlhopisy Viedenskej banky, ktorými sa Mária Terézia snažila kryť časť finančného schodku a znížiť štátny dlh.

Konvenčná mena (1753 – 1857)

Konvenčná mena bola zavedená počas panovania Márie Terézie v roku 1753. Bola to menová dohoda (konvencia) medzi Rakúskom a Bavorskom o razbe kovových platidiel s jednotným obsahom striebra. Základnou jednotkou konvenčnej meny bol jeden Zlatý, razený v striebre. V obehu sa nachádzali aj zlaté mince (kremnické dukáty s obsahom približne 3,46 g zlata) a drobné medené mince. Konvenčná mena platila veľmi krátke obdobie.

V roku 1762 došlo k vydaniu prvých papierových peňazí (bankocetlí) v strednej Európe. Boli to nekryté nezúročiteľné štátne dlhopisy Viedenskej banky, ktorými sa Mária Terézia snažila kryť časť finančného schodku a znížiť štátny dlh. Do roku 1806 bolo vydaných celkovo 6 emisií bankocetlí.

Spolková mena (1857 – 1866) a rakúska mena (1857 – 1892)

Rakúsko, Lichtenštajnsko a štáty nemeckej colnej únie uzavreli v roku 1857 dohodu o vytvorení spoločnej striebornej meny. Nová spolková mena mala dve úrovne. Jedna úroveň, spoločná pre všetkých členov únie, bola určená najmä pre väčšie platby v zahraničnom obchode. Druhá, vnútorná, úroveň spolkovej meny slúžila pre domáci peňažný trh.

Základom spolkovej meny nebola kolínska hrivna (233,6 g), používaná pri konvenčnej mene, ale tzv. metrická či colná libra s hmotnosťou 500 g. Použitie novej hmotnostnej jednotky však nezmenilo zaužívaný obsah striebra v minciach. Ďalšou novinkou bolo zavedenie **desatinnej sústavy**.

V roku 1866 bolo Rakúsko vylúčené z menovej únie. Skončila sa tým platnosť spolkovej meny a vnútornou menou monarchie sa stáva rakúska mena.

Zavedením novej vnútornej meny v septembri 1857 nadviazalo Rakúsko na spoločný menový základ. Stanovili sa rámcové pravidlá a parametre mincí, podľa ktorých sa z colnej libry striebra razilo 45 rakúskych zlatníkov. Každý zlatník sa delil na sto stotín. V cisárskom patente, nariaďujúcom zavedenie novej meny, sa spomínajú aj tisíciny zlatého, ktoré boli na polstotinovej minci vyjadrené zlomkom $\frac{5}{10}$. Pre odlíšenie stotinových mincí od starých grajciarov vydal František Jozef I. nariadenie, aby sa stotina nazývala *neukreutzer* (nový grajciar). Po zániku spolkovej meny sa stotina zlatníka opäť začala označovať ako grajciar.

Mince rakúskej meny s vyššími nominálnymi hodnotami (štvrt' zlatého, zlatý a dva zlaté) mali nápisy v latinčine. Išlo o prejav rakúskeho úsilia začleniť sa do Latinskej mincovej únie. Drobné strieborné mince boli od plnohodnotných mincí odlišené nápisom *Scheidemünze* (drobná minca).

V lete 1859 prebehla vojna o územie Lombardska medzi Rakúskom a Sardíniou, ktorá sa skončila porážkou Rakúska. V dôsledku vojny sa deficit štátneho rozpočtu opäť zvýšil a museli byť vydané bankovky s hodnotou päť zlatých, ktoré slúžili na financovanie prehratej vojny. Verejnosť sa vrátila k strieborným minciam ako bezpečnej forme uloženia svojich peňazí. Ozdravenie rakúskej meny priniesol zákon o krytí bankoviek drahým kovom, tzv. Plenerove akty (nariadenie, ktoré Privilegovanej rakúskej národnej banke poskytlo právo obchodovať s drahými kovmi a devízami a stanovilo nové pravidlá krytia bankoviek drahým kovom). V máji 1866 vyšiel zákon, ktorým sa bankovky s hodnotami jeden zlatý a päť zlatých vyhlásili za štátovky. Dôvodom tohto rozhodnutia bola hrozba vojny s Pruskom, ktorá

zadlženú monarchiu donútila hľadať nové finančné prostriedky. Prusko–Rakúska vojna nakoniec skončila porážkou Rakúska. Na dlhých 47 rokov to bola posledná vojna, ktorú Rakúsko viedlo. Opäť sa začalo uvažovať o mierovom rozvoji hospodárstva, čo malo priaznivý vplyv aj na menu. Rakúsko dosiahlo aktívnu bilanciu zahraničného obchodu a až do krachu na viedenskej burze v 1873 malo vyrovnaný rozpočet.

V roku 1872 klesla cena striebra k zlatu až o 25 %. Príčinou tohto poklesu bolo objavenie bohatých strieborných baní v Južnej Amerike. Z toho dôvodu sa hodnota zlatého v bankovkách a štátovkách v 1879 vyrovnala. V tom istom roku bola v Rakúsko–Uhorsku zrušená razba mincí na vlastný účet, aby sa predišlo špekuláciám a ďalšiemu znehodnoteniu meny. Zároveň bola zrušená povinnosť banky nakupovať striebro za jeho nominálnu hodnotu. Tým sa rakúska mena stala papierovou menou. Avšak v podvedomí verejnosti bola väzba meny na drahý kov priveľmi zafixovaná. Vývin preto smeroval k zavedeniu zlatej monometalistickej meny, ktoré sa uskutočnilo 2. augusta 1892, keď Rakúsko-Uhorsko prešlo na korunovú menu, krytú zlatom.

Československá mena medzi dvoma svetovými vojnami (1919 – 1939)

Po rozpade Rakúsko-Uhorska spájala spoločná mena nástupnícke štáty ešte niekoľko mesiacov. Tento menový priestor sa rozpadol v januári 1919. Hrozba politickej nestability, rozdielna ekonomická úroveň nástupníckych štátov a zlé skúsenosti z minulosti boli hlavnými dôvodmi, prečo sa predstavitelia Československej republiky rozhodli vzdať sa spoločnej meny. Československu sa podarilo v procese menového osamostatňovania sa zabrániť hyperinflácii, čo nedokázalo Rakúsko ani Maďarsko.

Menová odluka odštartovala kolkovaním bankoviek vo februári 1919. Kolkovanie bolo sprevádzané nedôverou občanov. Peňažný obeh po kolkovaní klesol na 67 %, lebo sa nekolkovali všetky bankovky, len tie určené zákonom. Z okolkovaných rakúsko-uhorských bankoviek sa stali československé štátovky. Všetky rakúsko-uhorské mince zostali v platnosti.

Koruna československá (Kč), nová menová jednotka, sa začala do praxe zavádzať 24. októbra 1920. Občanom sa menila väčšina hotovosti bezstratovo, v pomere 1:1. Prvá emisia štátoviek vyšla v roku 1919. Obsahovala platidlá s hodnotou 1, 5, 10, 20, 50, 100, 500, 1000 a 5000 Kč.

V tom čase existovali dve koncepcie menovej odluky. Prvú prezentoval Karel Engliš, rektor Univerzity Karlovej, neskorší šesťnásobný minister financií a guvernér Národnej banky

československej. Engliš preferoval hospodársky realizmus, návrat do predvojnových pomerov nepovažoval za možný, chcel menu stabilizovať a následne zaviesť nové obeživo.

Englišove plány prekazil jeho oponent Alois Rašín, ktorý si presadil a napokon aj realizoval tzv. „finančnicku koncepciu“. Jej cieľom bolo predviesť hospodársku silu nového štátu, prinavrátiť korune predvojnovú hodnotu a uskutočniť zameniteľnosť meny za zlato.

Tento prístup viedol k zvýšeniu cien a inflácie, sociálnym problémom a deficitnému hospodáreniu. Po poklese v rokoch 1919-1921 bola mena stabilizovaná v roku 1922, no ani zďaleka nedosahovala predvojnovú hodnotu. Riešením bol návrat k zodpovednej menovej politike v duchu predtým zavrhnutého realizmu. Stalo sa tak v roku 1925, keď sa Karel Engliš stal ministrom financií.

Sľubný vývoj v druhej polovici dvadsiatych rokov zvrátila svetová hospodárska kríza. Vzrástla nezamestnanosť a skrachovali niektoré finančné inštitúcie. V rokoch 1930-1935 hospodáril štát so stálym deficitom. Nasledovalo dvojnásobné zníženie zlatého obsahu koruny v rokoch 1934 a 1936. Silné hospodárske napojenie na Nemecko spôsobovalo, že kurz koruny kopíroval kurz nemeckej Marky. Časť štátnych zlatých rezerv bola po nástupe Adolfa Hitlera k moci presunutá do Švajčiarska, Belgicka a Veľkej Británie.

Československá koruna zanikla vyhlásením samostatnosti Slovenska 14. marca 1939 a zriadením Protektorátu Čechy a Morava o deň neskôr.

Zásobovanie krajiny potravinami bolo po vojne závislé od zahraničnej pomoci. V rokoch 1918-1922 fungoval lístkový systém. Lístky vydávali samosprávne orgány miest a text v slovenskom jazyku mal na nich prvý raz v histórii privilegované postavenie pred maďarským a nemeckým.

Korunová mena prvej Slovenskej republiky (1939 – 1945)

Nový štátny útvar, od marca do júna 1939 pod názvom Slovenský štát, neskôr ako Slovenská republika, prebral princípy riadenia peňažného obehu aj hospodárske problémy Československej republiky. Na vývoj meny nepriaznivo vplýval neustály deficit štátneho rozpočtu a rast štátneho dlhu. Pretrvávajúcim problémom bola inflácia. Počas šiestich rokov vojny sa množstvo obeživa zvýšilo viac ako deväťnásobne.

V apríli 1939, po uzavretí ochrannej zmluvy s Nemeckom vznikla slovenská mena, ktorá dostala meno koruna slovenská (Ks). Jej pomer k československej korune bol 1:1. Bola

stanovená rovnaká hodnota zlatého obsahu koruny ako mala československá koruna. Všetky československé platidlá zostali v dočasnej platnosti.

Rozhodujúci pre korunu slovenskú bol kurz voči ríšskej marke. Na počiatku bol 10 Ks za 1 RM, rovnaký ako kurz koruny Protektorátu Čechy a Morava. Po salzburských rokovaníach bol stanovený na 11,62 Ks za 1 RM, kým kurz protektorátnej koruny zostal nezmenený. Avšak reálna hodnota ríšskej marky sa pohybovala od 6 do 9 Ks.

Keďže Nemecko neuznalo požiadavku Slovenskej národnej banky na pomernú časť zlatého pokladu Národnej banky československej, Slovenská národná banka cieľavedome budovala zlatý poklad. Poslúžila k tomu aj verejná zbierka na Fond hospodárskej samostatnosti, známa aj ako „zbierka na slovenský zlatý poklad“. V roku 1945 sa v depozite nachádzalo viac ako 7 ton zlata.

Imrich Karvaš bol významnou postavou slovenského finančníctva a hospodárstva. Rozvoj krajiny videl v rozvoji regiónov. Jeho úsilím bolo minimalizovať hospodársku podriadenosť Slovenska Nemecku. Pôsobil ako guvernér Slovenskej národnej banky. Vo funkcii najvyššieho predsedu pre zásobovanie mal výrazný podiel na hospodárskom zabezpečení Slovenského národného povstania.

Československé bankovky s hodnotami 100, 500 a 1000 korún boli v Tlačiarňi bankoviek Národnej banky pre Čechy a Moravu pretlačené textom „SLOVENSKÝ ŠTÁT“. Táto metóda označenia mala byť bezpečnejšia než kolkovanie, avšak nezabránila rozsiahlemu falšovaniu, ktoré odštartovalo v lete 1940. Falzifikáty slúžili na financovanie útekov z Protektorátu cez Slovensko, Maďarsko a Juhosláviu na západ i moravským pašerákom potravín.

Úpadok, ktorý bol typický pre vtedajšie platidlá iných štátov sa u nás neprejavil. Naopak, badať snahu o umelecky vzácne, myšlienkovito bohaté a technicky kvalitné papierové i kovové platidlá. Jediným doteraz zisteným prípadom falšovania peňazí vojnovnej Slovenskej republiky je 8 exemplárov 1000-korunáčky z roku 1944.

Začiatkom roka 1943 boli v nacistických koncentračných táboroch zavedené poukážky za dobrý pracovný výkon. Poukážky mohli deportovaní získať výmenou za peniaze, ktoré im zaslali príbuzní. Slúžili na nákup potravín v táborových kantínach.

Československé vojenské poukážky boli navrhnuté tlačiarňou GOZNAK v ZSSR podľa vzoru sovietskych štátoviek z 20. rokov 20. storočia, preto sa na nich odzrkadlil vplyv sovietskej bankovkovej grafiky, využívajúcej spletené ornamenty. Ich hodnota bola vyznačená v ruskom aj ukrajinskom jazyku. Slúžili pre potreby oslobodzovacích vojsk na našom území.

Československá mena (1945 – 1953)

Okolkovanie všetkých bankoviek a vojenských poukázok v hodnote 100, 500 a 1000 Ks, ktoré obiehali na Slovensku, nariadila Slovenská národná rada v júni 1945. Na kolkoch sa objavila podobizeň T. G. Masaryka. Prestali platiť počas vojny legálne platné cudzie peniaze iných štátov. Občania na Slovensku mali povinnosť vymeniť ich za Slovenské koruny. Maďarské peniaze sa menili podľa kurzu 1 pengő = 2 Ks, poľské podľa kurzu 1 Zł = 5 Ks, ale za ľubovoľne vysokú sumu ríšskych mariek dostal občan maximálne 500 Ks.

Cieľom menovej reformy v roku 1945 bolo zjednotiť menu na Slovensku, v Čechách a na Morave a odstrániť prebytok obeživa. Od 1. novembra 1945 vstúpila do platnosti nová menová jednotka – Koruna československá (Kčs). Výmena peňazí pre fyzické osoby prebiehala v dňoch od 29. októbra do 4. novembra 1945.

Po vojne bol permanentný nedostatok tovaru, ceny záviseli od situácie v zásobovaní. Trh sa rozdelil na legálny a ilegálny. Na čiernom trhu boli ceny väčšiny potravín vyššie o 150-300%, cukor bol až o 1000% drahší.

Prídelové lístky na potraviny boli zavedené v decembri 1945. Lístok sa skladal z ústrižkov s označením časti prídelu a z hlavnej časti s údajmi o držiteľovi lístka, o tovare a predajni, v ktorej lístok platil. Zákazník sa musel prihlásiť na odber určitého druhu tovaru v konkrétnej predajni v mieste bydliska. Neskôr lístky stratili časť s údajmi a stala sa z nich univerzálne použiteľná cenina. Okrem lístkov na potraviny existovali aj šatenky, poukazy na uhlie a drevo a jednorazové poukazy na rôzne druhy tovaru.

Cestovné šeky Vydala ich Národná banka československá pre občanov cestujúcich do zahraničia, aby zamedzila vývozu hotovosti. Existovali šeky s hodnotou 500, 1000 a 5000 Kčs. Pre vtedajšiu štátnu moc nebolo žiaduce, aby občania cestovali, povolenie na súkromnú cestu bolo udelené len výnimočne.

Existoval Darex – niečo ako neskorší Tuzex.

Československá mena (1953 - 1992)

Hospodárska politika po roku 1948 bola zameraná na budovanie nových hút a ťažkého strojárstva. Cieľom krajiny bolo stať sa priemyselnou veľmocou a poľnohospodárstvo malo slúžiť ako zdroj lacnej pracovnej sily pre dosiahnutie tohto cieľa. Veľké výdavky putovali na militarizáciu. Vyskytovali sa poruchy v zásobovaní a v prídelovom systéme. Hospodárstvo s

charakterom vojnového hospodárstva sa v roku 1952 ocitlo na pokraji krachu. Štát potreboval získať finančné zdroje. Získal ich od občanov – menovou reformou.

Menová reforma sa pripravovala od leta 1952 za pomoci špecialistov zo ZSSR. Prezident republiky Klement Gottwald podpísal tajné rozhodnutie o jej uskutočnení a o zrušení prídelového systému v novembri 1952. Reforma, podporovaná silnou propagačnou kampaňou, odštartovala výmenou peňazí v celej republike v dňoch 1. až 4. júna 1953. Hodnota vkladov do 5 000 Kčs zostala nezmenená, ale vyššie vklady stratili hodnotu o 20 – 90 %. Viazané vklady a životné poisťky prepadli v prospech štátu. Rodina mohla vymeniť na jedného člena 300 Kčs v pomere 5 : 1, zvyšok hotovosti a bony v pomere 50 : 1. V priemere jeden občan priniesol na výmenu 3 329 starých korún a dostal 121 nových. Reforma znamenala pre väčšinu ľudí psychický šok a vnímali ju ako veľkú krivdu.

Platidlá pre menovú reformu vznikli v ZSSR. Nové mince s hodnotou 1, 3, 5, 10 a 25 halierov boli vyrobené z hliníka. Nová emisia bankoviek pozostávala z bankoviek v hodnote 1, 3, 5, 10, 25, 50 a 100 Kčs.

Mince v hodnote 1 h a 3 h vzor 1953 sa stratili z obehu v roku 1959. Pri znižovaní cien v marci 1959 sa zaokrúhľovalo na 5 halierov pri 5 Kčs, na 10 halierov pri 20 Kčs a na 50 halierov pri 50 Kčs. V roku 1972 bol z obehu vylúčený aj neoblúbený 25-haliernik. V 60. rokoch vznikli výtvarne cenné mince s hodnotou 3 Kčs a 5 Kčs, ktoré nahradili papierové bankovky.

Podnik zahraničného obchodu Tuzex nadviazal na Darex v júli 1957, keď bol obnovený predaj spotrebného tovaru za valuty. Jeho účelom bolo získavanie valút od občanov. Predával zahraničný a československý exportný tovar, ktorý sa v bežnej sieti predajní nenachádzal. Nákupné poukazy (bony) vydali v hodnotách 1, 5, 10, 20, 50 a 100 Kčs v roku 1957, neskôr pribudli nové hodnoty 50 h, 71,50 Kčs (= poukaz rovný cene 10 amerických dolárov) a 500 Kčs. V republike spočiatku platil zákaz ich predaja za peniaze. Čierny trh s nimi sa rozmohol až v roku 1981, keď bol zákaz zrušený.

Prvú platobnú kartu v našej histórii zaviedol Tuzex v roku 1988. Fungovala na princípe magnetického záznamu dát. Na konci 80. rokov vydala platobnú kartu aj pražská živnobanka, aby sa uľahčili bezhotovostné platby v predajniach Tuzex a výber vysokých súm. Karty prijímalo málo predajní a sieť bankomatov bola riedka.

Keď v roku 1990 Federálne zhromaždenie prijalo zmenu názvu štátu a štátneho znaku, zmenil sa vzhľad razených mincí. Tie niesli nový štátny znak so skratkou ČSFR. Hviezda, kosák a kladivo, ako symboly komunizmu, sa už na nich neobjavovali. Prvý raz v histórii Československa sa mince vyrazili v kráľovskej britskej mincovni a nie v Kremnici. Mince

vyšli v nominálnych hodnotách 10 h, 20 h, 50 h, 1 Kčs, 2 Kčs, 5 Kčs, 10 Kčs. Zberateľskú edíciu tvorili 1 a 5 halierniky.

Slovenská koruna (1993 – 2008)

O zavedení slovenskej koruny sa začalo diskutovať po prijatí Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky (17. júl 1992), z ktorej bolo zrejmé, že spoločný štát Čechov a Slovákov sa čoskoro rozdelí. Konečné návrhy slovenských bankoviek boli schválené na jeseň roku 1992 a návrhy slovenských mincí v polovici decembra 1992.

Samostatná Slovenská republika vznikla 1. januára 1993. V tom istom čase vznikla aj menová únia medzi Slovenskou a Českou republikou, ktorej existencia sa predpokladala do konca prvého polroka 1993. Pod vplyvom správ o kolkovaní federálnych peňazí pre Českú republiku a následnom začatí kolkovania na Slovensku (13. január 1993) sa šesťčlenný menový výbor na svojom druhom stretnutí (25. január 1993) rozhodol, že spoločná česko - slovenská mena sa 7. februára s príchodom polnoci rozdelí.

Celkovo bolo na Slovensku okolkovaných 86,5 milióna bankoviek. Kolkovanie sa netýkalo mincí a 10 korunových bankoviek. Samotná výmena okolkovaných bankoviek na Slovensku prebiehala počas troch dní, od 4. do 6. februára. Okolkované bankovky boli v obehu do 15. augusta.

Na začiatku bol kurz slovenskej koruny určený ako pevný. Od 14. júla 1994 bola koruna napojená na kôš dvoch mien v ktorom 60% tvorila nemecká marka a 40% americký dolár. V dôsledku prudkého oslabovania koruny v rokoch 1997 a 1998 bol 2. októbra 1998 prijatý voľne plávajúci kurz koruny, ktorý závisel na dopyte a ponuke (tento stav trval až do 25. novembra 2005). V roku 1999 koruna naďalej oslabovala až na 47,299 SKK/€, čo bol najhorší kurz slovenskej koruny voči euru. Aby NBS zmenila nepriaznivú situáciu, intervenovala v tomto období v prospech koruny.

Slovenská koruna po siedmych rokoch ukončila režim plávajúceho kurzu a vstúpila do pásma ERM II. Stalo sa tak 25. novembra 2005. V pásme ERM II. zotrvala dva roky, čím splnila jedno zo štyroch Maastrichtských kritérií na zavedenie eura. Od 28. novembra 2006 bol kurz koruny zafixovaný na hodnote 38,455 SKK/€. Táto hodnota sa do 28. mája 2008 posunula na 30,126 SKK/€. Vstup Slovenska do eurozóny bol schválený 3. júna 2008 na zasadnutí Rady EÚ pre ekonomické a finančné otázky v Luxemburgu. Termín vstupu bol stanovený na 1. januára 2009. O mesiac neskôr ministri financií Európskej únie rozhodli, že

definitívny kurz slovenskej koruny k euru je 30,126 SKK/€. V tomto kurze boli po prechode na euro prepočítané všetky ceny.

S príchodom nového roka 2009 bolo na Slovensku zavedené euro. Duálny obeh slovenskej koruny a eura pokračoval do 16. januára 2009. Nová mena Euro nahradila korunovú menu, ktorá v rôznych obmenách platila 116 rokov.

Peniaze

História vzniku peňazí, ktorú sme načrtli v predchádzajúcich kapitolách, je spojená s históriou spoločenskej deľby práce, ktorá podmienila vznik **výmenného obchodu** medzi ľuďmi. Keď jednotlivci alebo skupiny majú niečo, čo nepotrebujú a vymieňajú to za veci alebo služby, ktoré potrebujú, alebo v budúcnosti potrebovať budú, dochádza k naturálnej výmene. Zaujímavé je, že táto forma výmeny pretrváva niekde viac, inde menej, dodnes. Hovorí sa jej tiež bártrový obchod. Má však vo väčšine prípadov viac nevýhod ako výhod.

Najobľúbenejšou formou peňazí boli oddávna vzácne i menej vzácne kovy. Majú totiž vlastnosti, ktorými najviac vyhovovali ako nástroj výmeny.

Funkcie peňazí

1. Prostriedok výmeny

Bez peňazí si nevieme moderné trhové hospodárstvo ani predstaviť. Transakcia výmeny, pri ktorej sa tovar vymieňal za iný tovar, sa používaním peňazí rozčlenila na dve na sebe nezávislé časti. Proces výmeny sa tak oddelil aj v čase, prípadne v priestore (tovar – peniaze, peniaze – tovar). Peniaze ako platidlo použijeme až vtedy, keď nájdeme tovar, ktorý nám vyhovuje. Nemusíme brať ten, ktorý je tam náhodne prítomný, ako to bolo v časoch naturálnej výmeny.

2. Zúčtovacia jednotka

V peniazoch vieme určiť cenu tovaru alebo služby tak, že tomu každý rozumie. Je to síce abstraktné, ale jednoznačné kvantitatívne vyjadrenie, ktoré umožňuje ceny tovarov nielen porovnávať, ale tiež evidovať a účtovať. Je to preto funkcia dôležitá nielen pre nás spotrebiteľov, lebo nám slúži ako meradlo cien, ale rovnako tiež pre výrobcov rôznych produktov či poskytovateľov služieb. Oni vyjadrujú peniazmi náklady na ich výrobu.

3. Uchovávateľ hodnoty

Peniaze, ktoré splňajú podmienku stability (tovar, ktorý je trvanlivý, deliteľný, nekazí sa a vyznačuje sa prirodzenou vzácnosťou), majú aj po čase tú istú cenu, t. j. ich majiteľ si bude môcť za ne aj po čase kúpiť rovnaké množstvo tovarov. To je jeden z dôvodov, prečo ľudia šetria.

Vlastnosti peňazí

Stabilita

Od peňazí očakávame, že budú mať viac-menej rovnakú hodnotu dnes, zajtra, aj o rok.

Prenosnosť

S rozvojom obchodných ciest nároky na túto vlastnosť vzrástli. Preto k dôležitým úžitkovým vlastnostiam peňazí patrili a stále viac patria ľahkosť a malé rozmery.

Trvácnosť

Tovar používaný ako prostriedok výmeny sa nesmie "kaziť", musí mať prijateľne dlhú životnosť. Kovy mali stálu hmotnosť v čase i v priestore, a teda ako výrobný materiál majú prijateľnú životnosť.

Deliteľnosť

Kožušina, dobytok či plátno boli prakticky ťažko deliteľné a ak aj, tak sa "delením" znehodnocovali. Najmä zlato a striebro však aj v malých častiach vyjadrovali väčšiu hodnotu.

Rozoznateľnosť

Kovy používané ako peniaze boli ľahko rozoznateľné podľa farby. Dokonca obchodníci rozoznali podľa tvrdosti kovov aj ich rýdzosť.

Tieto požiadavky musia pochopiteľne splňať aj moderné papierové peniaze. Väčšina krajín dnes na výrobu papierových peňazí používa veľmi kvalitný papier. Použitou grafikou a množstvom ochranných prvkov sa bránia proti ich falšovaniu.

Aj keď to na eurobankovkách nie je uvedené, ich falšovanie a pozmeňovanie je podľa zákona trestné a ich reprodukovanie v zameniteľnej podobe je zakázané. Opatrenie Národnej banky Slovenska stanovuje, v akej podobe ich možno použiť napríklad na reklamné účely. Treba pamätať aj na zákonom chránené autorské práva umelcov, ktorí vytvorili motívy na bankovkách.

Slovenská republika je členom eurozóny od roku 2009. Dovedy sa na Slovensku používali slovenské koruny. V súčasnosti používame eurá, označenie EUR, znak €.

Na Slovensku používame eurobankovky – bankovky spoločnej meny eurozóny. Bankovky majú sedem rôznych nominálnych hodnôt – päťeurová, desaťeurová, dvadsaťeurová, päťdesiateurová, stoeurová, dvestoeurová a päťstoeurová. Rozlišujú sa veľkosťou a farbou. Motív na bankovkách je rovnaký v celej eurozóne – zachytáva architektonické štýly (okná, brány a mosty) siedmich období európskej kultúry: antika (5 eur), románsky sloh (10 eur),

gotika (20 eur), renesancia (50 eur), barok a rokoko (100 eur), secesia (200 eur) a moderná architektúra (500 eur).

Menšou jednotkou k euru sú eurocenty, 1 euro = 100 eurocentov. Používame euromince s 8 rôznymi hodnotami: 1, 2, 5, 10, 20, 50-centové a jedno a dvojeurové. Mince majú stanovenú spoločnú rubovú stranu, lícna strana je národná s vlastným motívom daného štátu.

Na minciach hodnoty 1 € a 2 € je zobrazený dvojkríž na trojvrší, ktorý je v štátnom znaku Slovenskej republiky. Mince v hodnote 10, 20 a 50 centov zobrazujú Bratislavský hrad a štátny znak Slovenskej republiky. Na minciach hodnoty 1 cent, 2 centy a 5 centov je tatranský štít Kriváň, symbol zvrchovanosti slovenského národa, a štátny znak Slovenskej republiky.

Každá krajina môže za rok vydať dve pamätne mince. Tieto mince majú rovnaké znaky a vlastnosti a rovnakú spoločnú stranu ako bežné dvojeurové mince. Líšia sa len pamätným motívom na národnej strane. Pamätne mince sa môžu vydávať len v hodnote 2 €. Sú zákonným platidlom na celom území eurozóny. To znamená, že sa môžu používať a musia sa akceptovať rovnako ako ostatné eurové mince.

Ochranné prvky

Eurové bankovky obsahujú rôzne ochranné prvky, ktoré ich chránia pred falšovaním. Pravosť eurových bankoviek sa dá jednoducho overiť **hmatom, pohľadom a naklonením**. Vždy si overte viac ako jeden ochranný prvok. Kontrola pravosti bankovky trvá iba pár sekúnd.

Pri výrobe eurových bankoviek sa používa vyspelá technológia tlače. Bankovky obsahujú viacero špičkových ochranných prvkov, vďaka ktorým sa pravé bankovky dajú ľahko rozpoznať od falošných aj bez špeciálnych prístrojov, a ktoré ich chránia pred falšovaním.

Eurové bankovky sú vytlačené na špeciálnom papieri zhotovenom z čistej bavlny, ktorý sa už pri ohmataní výrazne odlišuje od bežného (kancelárskeho) papiera. Hlavné motívy na lícnej strane bankovky sú vytlačené hĺbkotlačou, dopĺňujúce motívy lícnej strany a rubová strana sú vytlačené tlačou z plochy, číslovanie bankoviek je vytlačené tlačou z výšky, opticky premenlivá farba je vytlačená sieťotlačou.

Skúška hmatom

- Skontrolujte bankovku hmatom. Papier je pevný a pružný.
- Vystupujúca tlač. Na ľavom a pravom okraji je séria krátkych vystupujúcich čiarok. Uľahčujú identifikáciu bankovky, predovšetkým zrakovo postihnutým. Vrstva farby na hlavnom motíve, nápisoch a veľkom čísle nominálnej hodnoty je tiež na dotyk hrubšia.

Skúška pohľadom

- Okienko s portrétom. Pozrite sa na bankovku proti svetlu. Okienko v hornej časti hologramu sa spriehľadní a objaví sa v ňom portrét Európy, ktorý je viditeľný na oboch stranách bankovky. Pri naklonení bankovky je v okienku okolo čísla

nominálnej hodnoty vidieť aj linky dúhovej farby. Na rubovej strane bankovky sa v okienku objavia drobné čísla nominálnej hodnoty dúhovej farby.

- Vodoznak s portrétom. Pozrite sa na bankovku proti svetlu. Zviditeľní sa nezreteľný obraz a objaví sa portrét Európy (postavy z gréckej mytológie), hodnota bankovky a hlavný motív. Keď bankovku položíte na tmavý povrch, svetlé časti vodoznaku stmavnú. Portrét sa objavuje aj v holograme.
- Ochranný prúžok. Pozrite sa na bankovku proti svetlu. Ochranný prúžok vyzerá ako tmavá čiara. V prúžku je bielym mikropísmom uvedený znak € a hodnota bankovky.

Skúška naklonením

- Okienko s portrétom. Pozrite sa na bankovku proti svetlu. Okienko v hornej časti hologramu sa spriehľadní a objaví sa v ňom portrét Európy, ktorý je viditeľný na oboch stranách bankovky. Pri naklonení bankovky je v okienku okolo čísla nominálnej hodnoty vidieť aj linky dúhovej farby. Na rubovej strane bankovky sa v okienku objavia drobné čísla nominálnej hodnoty dúhovej farby.
- Hologram s portrétom. Nakloňte bankovku. V holograme, striebriстом prúžku v pravej časti bankovky, sa zobrazí portrét Európy (postavy z gréckej mytológie) spolu so znakom €, hlavným motívom a hodnotou bankovky.
- Smaragdové číslo. Nakloňte bankovku. Lesklé číslo v ľavom dolnom rohu vytvára svetelný efekt, ktorý sa pohybuje nahor a nadol. Číslo zároveň mení farbu zo smaragdovozelenej na tmavomodrú.

Ďalšie ochranné prvky

- Mikrotlač. Na určitých miestach bankovky sa nachádza drobné písmo. Táto mikrotlač sa dá prečítať pod lupou. Písmo je ostré, nie rozmazané.
- Štandardné ultrafialové svetlo (lícna strana)
 - o samotný papier bankovky nesvieti, t. j. na UV svetlo nereaguje,
 - o objavia sa malé vlákna zapustené do papiera, pričom každé vlákno má tri farby,
 - o žltou farbou svietia hviezdy na vlajke EÚ, malé kruhy, veľké hviezdy a niektoré ďalšie časti bankovky.
- Špeciálne ultrafialové UV-C svetlo. Na lícnej strane svietia v strede bankovky žltou farbou malé kruhy. Veľké hviezdy a niektoré ďalšie časti bankovky svietia oranžovou farbou. Zobrazí sa aj znak €.
- Prvky viditeľné pod infračerveným svetlom. Pod infračerveným svetlom je na lícnej strane bankovky viditeľné len smaragdové číslo, pravá časť hlavného motívu a striebristý prúžok. Na rubovej strane je viditeľné len číslo nominálnej hodnoty a horizontálne sériové číslo.

Euromince obsahujú vyspelé ochranné prvky, ktoré dokážu spoľahlivo rozoznať aj zariadenia na spracovanie peňazí. Bez ohľadu na miesto vydania možno euromince používať v predajných automatoch vo všetkých krajinách eurozóny. Pri výrobe mincí hodnôt 1 € a 2 € sa používa moderná bimetalová a sendvičová technológia. Mince hodnôt 10, 20 a 50 centov sú zo špeciálnej zliatiny (tzv. severské zlato), ktorá sa ťažko taví a používa sa výlučne na výrobu mincí. Nápis na hrane mincí 2 € a špeciálne zloženie kovov mincí 10, 20 a 50 centov zabezpečujú ochranu pred falšovaním.

Výmena poškodených eurobankoviek a euromincí

Výmena znehodnotených, necelých a inak poškodených eurobankoviek a euromincí sa uskutočňuje vo výške nominálnej hodnoty predložených alebo poštou zaslaných eurobankoviek alebo euromincí, a to:

- za znehodnotené alebo poškodené eurobankovky, ktoré sú pravé, v týchto prípadoch:
 - o pri predložení viac ako 50% eurobankovky,
 - o pri predložení 50% alebo menšej časti eurobankovky, ak predkladateľ dokáže, že chýbajúce časti boli zničené,
- za eurobankovky znehodnotené, alebo poškodené v menšom rozsahu, napríklad popísané poznámkami, číslami alebo krátkymi vetami,
- za znehodnotené a inak poškodené euromince, ak sú celé.

Výmena znehodnotených, necelých a inak poškodených eurobankoviek a euromincí sa realizuje pri dodržaní rovnakých postupov a vyplnení rovnakých tlačív ako sú uvedené pri výmene nepoškodených eurobankoviek a euromincí; súčasne sa uplatňujú osobitné podmienky pre výmenu znehodnotených, necelých a inak poškodených eurobankoviek.

Cudzia mena

Rôzne krajiny používajú rôzne peniaze. Peniaze daného štátu sa označujú ako mena. Pred zavedením eura mala väčšina európskych krajín vlastné mince a bankovky – svoju vlastnú menu. Pri cestovaní a obchodovaní bolo nutné si pri príchode do inej krajiny vymeniť peniaze. V Nemecku sa platilo v nemeckých markách, pri odchode z Nemecka do Francúzska si bolo potrebné vymeniť nemecké marky za francúzske franky a tak ďalej.

Názvy starých európskych mien zvyčajne prezradili niečo o ich pôvode:

- Šiling, ktorý sa používal v Rakúsku, dostal meno podľa značky na paličke používanej na rátanie.
- Toliar, ktorý sa používal v Slovinsku, pochádza z názvu stredovekej mince thaler, ktorá bola prvýkrát vyrazená v Českej republike v roku 1518 – názov „thaler“ je aj pôvodom slova „dolár“, ktorý sa používa v USA.
- Názov gréckej drachmy znamená „hístka“ a označuje hístku šiestich kovových ingotov, ktoré sa používali ako mena pred zavedením drachmy v starovekom Grécku.

- Frank, čo znamená po francúzsky „voľný“, bol po prvýkrát razený v 14. storočí, aby sa mohlo zaplatiť výkupné za francúzskeho kráľa Jána, prezývaného Dobrý.

Dnes väčšina krajín Európskej únie používa spoločnú menu – euro. Patria k nim štáty, ktoré sú členmi eurozóny: Belgicko, Cyprus, Estónsko, Fínsko, Francúzsko, Grécko, Holandsko, Írsko, Litva, Lotyšsko, Luxembursko, Malta, Nemecko, Portugalsko, Rakúsko, Slovensko, Slovinsko, Španielsko a Taliansko.

Eurozóna zahŕňa aj mimoeurópske územia niektorých členských štátov Európskej únie, ktorých menou je euro. V týchto oblastiach žije okolo 4 500 000 obyvateľov. Patria sem:

- Azory a Madeira – portugalské súostrovia v Atlantickom oceáne
- Kanárske ostrovy a autonómne mestá Ceuta a Melilla – španielske územia na africkom kontinente
- Francúzska Guyana, Guadeloupe, Martinik, Réunion, Saint-Barthélemy, Saint-Martin, Mayotte, Saint-Pierre a Miquelon, Clippertonov ostrov, Francúzske južné a antarktické územia – niektoré územia zámorského Francúzska.

Okrem toho euro oficiálne používajú štáty Andorra, Monako, San Maríno a Vatikán; neoficiálne aj Čierna Hora a sporné územie Kosova. Andorra až v roku 2013 podpísala podobnú zmluvu ako Monako, San Maríno a Vatikán a získala povolenie raziť si vlastné euromince.

Deväť štátov Európskej únie zatiaľ euro ako svoju menu nezaviedlo. Sú to štáty, ktoré majú tzv. výnimku z hospodárskej a menovej únie. Spojené kráľovstvo a Dánsko majú trvalú výnimku, nie sú teda vôbec povinné zaviesť euro. Ostatné štáty majú dočasnú výnimku a v budúcnosti teda sú povinné zaviesť euro.

Štáty EÚ, ktoré nepoužívajú menu euro.

štát	mena	štát	mena
Spojené kráľovstvo	libra šterlingov	Maďarsko	maďarský forint
Dánsko	dánska koruna	Poľsko	poľský zlotý
Bulharsko	bulharský lev	Rumunsko	rumunský leu
Česká republika	česká koruna	Švédsko	švédska koruna
Chorvátsko	chorvátska kuna		

Vybrané štáty sveta a ich meny

štát	mena	štát	mena
Švajčiarsko	švajčiarsky frank	India	indická rupia
Lichtenštajnsko	švajčiarsky frank	Thajsko	thajský baht
Nórsko	nórska koruna	USA	americký dolár
Ukrajina	ukrajinská hrivna	Kanada	kanadský dolár
Rusko	ruský rubel	Argentína	argentínske peso
Turecko	turecká líra	Brazília	brazílsky real

Japonsko	japonský jen	Juhoafrická republika	juhoafrický rand
Čína	čínsky jüan	Austrália	austrálsky dolár

Ako sa orientovať v kurzovom lístku?

Valuty alebo devízy? Nákup alebo predaj?

Menový kurz alebo výmenný kurz (mien) alebo kurz je **cena** menovej jednotky.

Pokiaľ nakupujete alebo predávate v banke cudziu menu **za hotovosť, ide o valuty**.

- Teda pokiaľ si v banke chcete za eurá nakúpiť britské libry, zmenia vám ich kurzom **valuty predaj** (banka vám valuty predáva).
- Keď chcete libry zameniť za eurá, prepočítajú sa kurzom **valuty nákup** (banka od vás valuty nakupuje).

Kurz devízy sa používa pri bezhotovostných platbách, napríklad keď prevádzate peniaze medzi účtami vedenými v rôznych menách. Ak teda vlastníte účet v eurách aj librách, tak:

- keď prevádzate z eurového účtu na librový, použije sa kurz "Britská libra – devíza predaj" (banka vám predáva libry),
- keď prevádzate z librového účtu na eurový, použije sa kurz "Britská libra – devíza nákup" (banka od vás kupuje libry).

Devízový kurz sa používa aj pri bezhotovostnej platbe kartou v zahraničí. Keď z účtu, ktorý je vedený v eurách, platíte kartou v librách, použije sa kurz **devízy predaj** (banka si ale môže pri tejto operácii účtovať poplatok, takže výsledná suma sa môže líšiť).

Od 1.1.2009 banky uvádzajú kurz v opačnom pomere. Kurz teraz vyjadruje, koľko jednotiek danej meny dostanete za 1 euro (pred tým udával, koľko slovenských korún stojí jedna jednotka danej meny).

Pri nákupe a predaji valút a devíz sa to prejaví takto:

Meníte eurá na české koruny: použije sa kurz "valuty predaj" (banka vám predáva české koruny). Čím je kurz vyšší, tým je to pre vás lepšie (čím vyššia hodnota kurzu, tým viac českých korún za svoje eurá dostanete).

Meníte české koruny naspäť na eurá: použije sa kurz "valuty nákup" (banka od vás kupuje české koruny). Čím je kurz nižší, tým je to pre vás lepšie (čím nižšia je hodnota kurzu, tým menej českých korún potrebujete na nákup jedného eura, a tým viac eur za menené české koruny dostanete).

Virtuálne meny

Virtuálne meny umožňujú vykonávať platby vo virtuálnom prostredí, napríklad pri hraní hier, alebo na sociálnych sieťach. Stávajú sa obchodovateľnými komoditami, menami ako sú napr. Bitcoin, E-Gold, Litecoin, Peercoin a pod. Sú využívané na výmenu on-line kreditu za tovary a služby. Neexistuje centrálna banka, ktorá by ich emitovala. Sú vytvárané on-line.

Pre objektivitu je treba zdôrazniť, že väčšina firiem prijíma virtuálne meny len ako prepočet za ostatnú menu. Pri prijímaní virtuálnej meny ako spôsobu platby sa šetria nemalé transakčné náklady, ktorým firmy čelia, keď im niekto platí za tovar či službu kreditnou kartou alebo niektorým z rozšírených platobných systémov. Platby majú veľmi nízke náklady a odbúrava sa potrebu dať zarobiť prostredníkom. A preto obchodník ušetrí. Keď prijíma platbu prostredníctvom platobnej karty on-line, príde zvyčajne o 2 až 7 % sumy. Pri virtuálnych menách je tento poplatok okolo 1 %. Za ušetrené náklady môže napríklad prijať nového zamestnanca, brigádnika alebo investovať do rozvoja firmy. Preto je prijímanie platieb vo virtuálnych menách stále populárnejšie a pravdepodobne bude ďalej rásť.

Transakcie medzi používateľmi sú priame, bez zbytočných poplatkov a v podstate úplne anonymné. Nie sú kryté zlatom ani inými ceninami. Ich hodnota závisí výlučne od dôvery ľudí a ich ochoty s nimi obchodovať, inak povedané, od aktuálneho záujmu o túto menu.

Na virtuálne meny sa dá pozeráť aj ako na technológie, ktoré umožňujú veľmi rýchlo presunúť nemalé čiastky po svete. Ak napríklad podnikáte v EU a obchodujete s americkou firmou, musíte zaplatiť faktúru v dolároch. Banka vám musí urobiť prepočet, kde stratíte nejaké to percento len pri prevode z eura na dolár a potom vám ešte stiahne z účtu poplatok za zrealizovanie platby. Poplatok nezaplatíte len vy, ale aj protistrana, ktorá platbu prijala. Ak si dá váš partner do podmienok, že transakčné náklady sú na vaše triko, musíte zaplatiť často sumu prevyšujúcu 50 €. Samozrejme, k tomu poplatok za prevod meny v nevýhodnom kurze. Pri platbe virtuálnou menou je suma prevedená na druhú stranu Atlantického oceánu za niekoľko minút a s veľmi symbolickým poplatkom, napr. 0,005 (meny, v ktorej sa obchoduje). Navyše je platba virtuálnou menou jednoduchšia, nemusíte sa prihlasovať do internet bankingu a vyplňať množstvo údajov ako IBAN, BIC/SWIFT, sumu, adresu odosielateľa, adresu banky.

Virtuálne meny sú aj investíciou, lebo ich hodnota voči ostatným menám významne rastie. Hlavnú úlohu tu zohráva jeho deflačný charakter. Počet virtuálnych mien v obehu

rástie pomalšie, ako počet užívateľov a to má za následok, že rastie jeho cena. Pri investovaní však hrá značnú úlohu aj špekulácia, preto sú veľmi nestabilné a ich kurz rastie alebo klesá aj o 20 – 30 % denne. Je preto nevyhnutné pri investovaní do virtuálnej meny investovať len toľko, koľko môžete stratiť a koľko psychologicky dokážete uniesť.

V súčasnosti virtuálne meny v porovnaní s ostatnými menami ťahajú za kratší koniec.

Hotovostné a bezhotovostné platby

Medzi hotovostné peniaze patria bankovky a mince, ktoré bežne používame pri platbe v obchode. Preto **hotovostné platby** uskutočňujeme prostredníctvom peňazí (hotovosti), ktoré máme v peňaženke.

Pri nákupe v obchode je dôležité zobrať si a uschovať doklad o zakúpení výrobku (pokladničný blok) pre prípadnú neskoršiu reklamáciu výrobku a prepočítať si výdavok.

Od 1. januára 2013 je podľa zákona zakázané vykonávať platby v hotovosti prevyšujúce sumu **15 000 eur**, ak sa jedná o platby **medzi fyzickými osobami – nepodnikateľmi**.

Ak je odovzdávajúcim alebo preberajúcim platby fyzická osoba vykonávajúca podnikateľskú alebo inú samostatnú zárobkovú činnosť alebo právnická osoba, platba v hotovosti nesmie presiahnuť sumu **5 000 eur**.

Zákaz sa vzťahuje nielen na platby za predaj tovaru a poskytovanie služieb, ale aj na platby pôžičiek, plnenie záväzkov, vklady spoločníkov do základného imania, vyplácanie podielov na zisku, platby záloh a preddavkov a pod. Platba vykonaná za dodanie tovaru na dobierku, ako aj platba kreditnou kartou sa nepovažuje za platbu v hotovosti.

Ďalším spôsobom platby v hotovosti je využitie poštových peňažných služieb.

Poštové peňažné služby (poukážky, šeky alebo poukazy) sú služby, ktorými sa zasielajú peňažné hotovosti adresátom podľa adresných údajov uvedených na zásielke/doklade alebo sa používajú ako sprievodný doklad k zásielkam na dobierku. Peniaze je možné poslať nasledovnými spôsobmi:

- hotovosť – hotovosť,
- hotovosť – bankový účet,
- bankový účet – hotovosť.

Ich odoslanie sa potvrdzuje a prebratie sa potvrdzuje alebo je registrované. Týmito spôsobmi je vhodné zasielať:

- platby za služby alebo tovar (napr. elektrina, mobil, splátky úverov),
- vyplatenie peňazí (preplatky, dividendy, odmeny, reklamačné a poistné náhrady),

- peniaze za tovar na dobierku,
- hotovosť pre akékoľvek životné situácie (v prípade núdze, pomoc nadáciám, kúpa tovaru..).

Využívanie poštových peňažných služieb má viacero výhod. Peniaze

- môžete poslať komukoľvek (občanom alebo firmám, aj sami sebe),
- môžete posielat' na Slovensku aj do zahraničia,
- máte doklad o zaslaní peňazí,
- môžete použiť na pravidelne opakujúce sa platby, jednorazové platby alebo zaslanie preplatiek,
- prevzatie potvrdzuje adresát alebo je registrované bankou adresáta,
- keď z akéhokoľvek dôvodu nechcete alebo nemôžete využiť bezhotovostné finančné operácie (banka – banka),
- garancia doručenia peňazí,
- môžete peniaze poslať do vlastných rúk, adresát ich môže dostať aj do niekoľkých minút, hodín (rýchlejšie ako cez banky).

Nevýhody využívania poštových peňažných služieb sú

- hotovosť sa zväčša nedoručuje adresátovi, len sa oznamuje a adresát si musí prísť prevziať peniaze osobne na určené miesto,
- ak sa posielala hotovosť do bánk, môže pripísanie peňazí na účet trvať dlhšiu dobu (podmienky banky),
- hotovostné prevody sú drahšie ako bezhotovostné prevody (okrem služby SIPO – občan bezplatne),
- hotovostné prevody si zväčša vyžadujú osobný kontakt s poskytovateľom peňažnej služby a vypísanie sprievodných dokladov.

POŠTOVÝ POUKAZ NA ÚČET – PODACÍ LÍSTOK POKLADNA Platíte iba na pošte Slovenská pošta, a. s., Partizánska cesta 9, 975 99 Baraník Bystrica 1 Záp. v OR OS Baraník Bystrica, v otd. Sa, vč. č. 853/S IČO: 36031124, AČ OPR: SK020187969		POŠTOVÝ POUKAZ NA ÚČET RI SUMA = 1327 EUR cent K. SPRAC. K. SL. K. PROD.	
PODACIE ZNAKY OKR. PEČ. POD. ČÍS. ČÍSLO ÚČTU IBAN (vypĺňajte zľava v prvom riadku)		SLOVOM ==TRINÁST 27 cent (centy úradnej jednotky)	
VYPLATNÉ V HOTOVOSTI KOD SLUŽBY KOD PROD.		ČÍSLO ÚČTU IBAN (vypĺňajte zľava v prvom riadku) SK830900000000523042103	
SUMA ==13 27 EUR cent ČÍSLO ÚČTU IBAN SK830900000000523042103 VARIABILNÝ SYMBOL 0123456789 ŠPECIFICKÝ SYMBOL		ADRESÁT ING. JOZEF NEUPAUER SLOVENSKEHO RAJA 104 05313 LETANOVCE ŠPECIFICKÝ SYMBOL REFERENČNÉ ČÍSLO 12567180 SPRÁVA PRE ADRESÁTA INTERNET	
ADRESÁT ING. JOZEF NEUPAUER SLOVENSKEHO RAJA 104 05313 LETANOVCE ODOŠIELATEĽ JOZEF MRKVIČKA HLAVNÁ 24 05914 SPIŠSKÝ ŠTIAVNIK		MENO JOZEF PRIEZVISKO MRKVIČKA ULICA/ULICA HLAVNÁ ČÍSLO SPIŠSKÝ ŠTIAVNIK 24 05914 PODAVALICA POŠTA SPIŠSKÝ ŠTIAVNIK ČÍTACIA ZÓNA – NEVPISUJTE ŽIADNE ÚDAJE!	

Bežhotovostné peniaze sú peňažné prostriedky, ktoré sú vedené na účtoch v bankách. Tieto peniaze nevidíme a medzi bankami sa vyskytujú len v podobe prevodov čísel. Platenie sa uskutočňuje len prevodom istej čiastky z účtu na účet. Hovoríme o **bežhotovostnej platbe**. Tieto môžeme realizovať aj v obchode pomocou platobnej karty.

Platobnú kartu používame najmä na:

- výbery hotovosti z bankomatov,
- bežhotovostné platby v obchodoch alebo na internete.

Platobné karty je možné deliť z rôznych hľadísk, napr. podľa:

- spôsobu zúčtovania,
- spôsobu vykonania,
- technológie.

Základným kritériom pri členení platobných kariet je **spôsob zúčtovania**, podľa ktorého môžeme platobné karty rozdeliť na:

- **Debetná karta** – je najviac používanou platobnou kartou na území Slovenskej republiky. Platobná karta sa vydáva k bežnému účtu a prostredníctvom tejto karty je možné čerpať **vlastné** prostriedky do výšky disponibilného zostatku vrátane povoleného debetu. Čiže ide o kartu, ktorou možno platiť u obchodníka alebo vyberať z bankomatu, pokiaľ je na účte, ku ktorému bola karta vydaná, dostatok peňazí. K zúčtovaniu dochádza väčšinou chvíľu po vykonanej transakcii, maximálne niekoľko dní alebo týždeň po tom. Banka odpočíta danú sumu priamo z účtu klienta.
- **Kreditná karta** – ide o **úverovú** kartu. Platobná karta sa vydáva k samostatnému kartovému účtu s prideleným schváleným úverovým rámcom (maximálnou sumou na čerpanie), ktorý je možné čerpať prostredníctvom platobnej karty. Úver je revolvingový (opakujúci sa) a po priebežnom alebo úplnom splatení je možné čerpať prostriedky znovu. Ku každému úverovému rámcu je stanovená povinná minimálna mesačná splátka (obvykle 5 – 10 % z dlžnej sumy). Ďalšie splátky ako aj dátum

a výšku splátky si určuje klient. Štandardne sú vyčerpané prostriedky úročené. V prípade, ak je dlžná suma splatená celá do určitého dátumu, prostriedky nie sú úročené a klient využíva bezúročné obdobie (pohybuje sa od 40 – 55 dní).

Kreditnou kartou je možné realizovať rovnaké transakcie ako debetnou platobnou kartou. Nakoľko ide o úverovú kartu – primárne je určená na bezhotovostné platby, pretože banka túto formu úhrady nespomína.

- Charge karta – ide o úverovú kartu. Platobná karta sa vydáva s prideleným úverovým rámcom, ktorý je možné čerpať prostredníctvom platobnej karty. Od typickej kreditnej karty sa líši tým, že je potrebné splatiť celú dlžnú sumu vo výške 100 % v termíne splatnosti. Bezúročné úverové obdobie je až do 60 dní.
- Nákupná úverová karta – ide o kreditnú kartu, ktorú však vydávajú nebankové inštitúcie.
- Predplatená platobná karta – je karta s vopred predplateným kreditom. Má široké využitie a je pohodlným a obľúbeným prostriedkom na platby u obchodníkov. Môže to byť aj darčeková karta – na obdarovanie blízkej osoby pri rôznej príležitosti.

Ďalej je možné platobné karty členiť **podľa použitia, akceptácie** na:

- **Domáce** (tuzemské) karty – pre výber v bankomatoch a platbu v obchodoch na území Slovenska. Banky však od ich vydávania v posledných rokoch už výrazne upúšťajú.
- **Medzinárodné** karty – rozšírená platnosť karty nielen pre tuzemsko, ale aj pre zahraničie (USA, Európa, atď.).

Podľa spôsobu prevedenia môžeme karty rozdeliť na:

- **Embosovaná** karta – ide o platobné karty s tzv. reliéfnym (plastickým) písmom. Tieto platobné karty možno použiť na platbu v elektronických termináloch (POS), mechanických snímačoch (imprinter), výbery hotovosti v banke (Cash advance). Pri platbe je potrebné zadávať PIN kód, prípadne klient potvrdí platbu svojim podpisom, ktorý musí byť totožný s podpisom na podpisovom prúžku na zadnej strane platobnej karty. Túto platobnú kartu je možné využiť aj na platbu prostredníctvom internetu (e-commerce) – je potrebné zadať CVC 2 alebo CVV 2 kód (3 miestne číslo – ochranný prvok na zadnej strane platobnej karty).
- **Indentovaná (neembosovaná)** karta – hladká platobná karta bez vystúpeného písma na prednej strane karty, použiteľná na platbu v elektronických termináloch a výber hotovosti z bankomatu. Pri platbe je potrebné zadávať PIN kód, prípadne klient potvrdí platbu svojim podpisom, ktorý musí byť totožný s podpisom na podpisovom prúžku na zadnej strane platobnej karty.

- **Virtuálna karta** – využívaná na platbu vo virtuálnom prostredí bez nutnosti použitia fyzického plastu. Obsahuje rovnaké údaje ako klasické (fyzické) platobné karty (číslo karty, expirácia, meno držiteľa, CVV 2 alebo CVC 2). K virtuálnej karte sa neprideľuje PIN, tým prispieva k zvýšeniu bezpečnosti.
- **Iné médiá** – hodinky, mobil, nálepka.

Aj u platobných kariet dochádza k vývoju technológií. V súčasnej dobe máme tri technológie, podľa ktorých sú karty vyrábané:

- karta s magnetickým prúžkom,
- karta s čipom,
- hybridná karta.

Magnetický prúžok na zadnej strane karty slúži ako médium pre záznam identifikačných údajov pri elektronických transakciách (počet týchto informácií z hľadiska kapacity býva obmedzený). Zložený je z troch stôp, pričom pri každej z nich je presne určená štruktúra dát a účel použitia (napr. či ide o vnútroštátne alebo medzinárodné off-line alebo on-line transakcie).

Karta s čipom (kontaktná) obsahuje zabudovaný mikroprocesor, do ktorého možno bezpečne uložiť informácie potrebné na overenie osobného kódu klienta. Čip býva umiestnený na prednej strane platobnej karty, má mnoho využití, je možné naň nahráť rôzne aplikácie a informácie.. Čipové karty prispeli k zvýšeniu bezpečnosti transakcií.

Karta s čipom (bezkontaktná) – má vlastnosti kontaktných čipových kariet. Pri platbe stačí platobnú kartu priblížiť k bezkontaktnému POS terminálu označenému logom bezkontaktnej platby, do 20 € bez zadania PIN kódu. Niektoré transakcie môžu vyžadovať zadanie PIN kódu, najmä ak ide o viac bezkontaktných transakcií za sebou. Takouto platobnou kartou sa dá platiť aj kontaktne, najmä ak je POS určený na kontaktné platby alebo ak držiteľ platobnej karty nechce využiť bezkontaktnú funkcionality bez zadania PIN, prípadne pri poškodení čítačky čipu. Bezkontaktné technológie sú **PayPass (MasterCard)** a **PayWave (VISA)**, **ExpressPay (American Express)**.

Hybridná karta obsahuje čip a aj magnetický prúžok. Tento typ karty teda zahŕňa v sebe výhody oboch predchádzajúcich kariet. Dá sa ju použiť na všetkých obchodných miestach a navyše je bezpečnejšia. Z vyššie uvedeného možno usúdiť, že v budúcnosti bude väčšina platobných kariet vydávaná ako hybridná.

Bezpečné používanie platobnej karty

- Pri prevzatí podpíšte platobnú kartu na vyznačenom mieste
- Po prevzatí PIN si ho dobre zapamätajte
- Doklad na ktorom je PIN uvedený znehodnotíte
- Nikdy si nezapisujete PIN na platobnú kartu či iný doklad v blízkosti karty
- Nezverejňujete svoj PIN
- Ak zadávate PIN, všimnite si, či vás nepozoruje cudzia osoba
- Pri výbere hotovosti z bankomatu skontrolujte, či sa pri mechanike na vloženie karty, nenachádza cudzie teleso, ktoré by mohlo dáta z karty skopírovať
- Nepožičiavajte nikomu svoju platobnú kartu
- Pridelený PIN je možné kedykoľvek zmeniť prostredníctvom bankomatu
- Kartu chráňte pred mechanickým poškodením a magnetickým poľom
- Pravidelne si kontrolujte výpisy z banky, a ak zistíte nezrovnalosti, ihneď kontaktujte banku.

Ako postupovať pri výbere hotovosti z bankomatu

- Vždy sa riadte pokynmi, ktoré sú zobrazené na obrazovke bankomatu.
- Po vložení platobnej karty (1) si vyberte jazyk, v ktorom bude prebiehať komunikácia s vami (2).
- Zadaťte PIN kód (3) – t.j. kód, ktorý by ste mali dostať spolu s platobnou kartou v nepriehľadnej obálke a mali by ste ho poznať iba vy. Zeleným tlačidlom potvrdzujeme zadanie PIN kódu.

- Následne sa vám zobrazia preddefinované sumy hotovosti, ktoré si môžete vybrať, pričom máte aj možnosť zadať individuálne požadovanú výšku hotovosti, ktorú vám bankomat vydá.

- V ďalšom kroku sa vám zobrazí možnosť, či chcete potvrdenie o danej transakcii. Po potvrdení sa najskôr vysunie platobná karta, až potom hotovosť, ktorú ste

požadovali, nakoniec vám bankomat vydá potvrdenku (4).

- Nezabudnite kartu v bankomate!

V prípade, že ste opakovane zadali nesprávny PIN kód (spravidla 3-krát), bankomat platobnú kartu zadrží. Po zadržení tejto platobnej karty by ste mali kontaktovať banku, ktorá daný bankomat prevádzkuje alebo by ste mali zatelefonovať na telefónne číslo uvedené na bankomate. S vrátením karty môžu byť spojené poplatky, ktoré si každá banka stanovuje individuálne.

Ako prebieha platba u obchodníka

Ak je predajné miesto označené logom platobnej karty a ak má obchodník s bankou podpísanú zmluvu o prijímaní platobných kariet cez platobný terminál, môžete u tohto obchodníka platiť vašou platobnou kartou.

Zvoľte nasledovný postup:

- ak chcete platiť za tovar alebo službu pomocou platobnej karty, podajte ju obchodníkovi,
- obchodník prejde magnetickým prúžkom cez platobný terminál a v prípade, ak má vaša platobná karta čip, obchodník zasunie túto kartu do čítačky kariet, kde zostáva počas celej transakcie,
- obchodník následne zadá a skontroluje údaje o platbe (sumu, číslo karty, dobu platnosti),
- v prípade, ak je pri platbe potrebné zadávať PIN kód, obchodník vás vyzve o jeho zadanie a ukončenie transakcie; ak ste pri transakcii nemuseli zadávať PIN kód, obchodník vás vyzve na podpis jednej potvrdenky a následne skontroluje zhodu podpisov s platobnou kartou,
- po zrealizovaní transakcie platobný terminál vytlačí dve zhodné kópie potvrdenky.

Každá platobná karta má stanovené limity – maximálnu sumu, ktorú môže klient použiť prostredníctvom karty za určité obdobie, napríklad denne alebo za týždeň. To znamená, že je zo svojou kartou obmedzovaný do určitej výšky finančných prostriedkov či už pri výbere hotovosti alebo pri úhradách u obchodníka.

Čoraz častejšie sa vydávajú platobné karty, ktorými sa dajú realizovať platby bezkontaktné. Takéto platobné karty sú označené symbolom bezkontaktnej platby. Potom u obchodníka nemusíte zadávať PIN kód, stačí priložiť platobnú kartu na displej platobného terminálu. Výška platby, ktorú môžete týmto spôsobom uhradiť je obmedzená, spravidla do 20 €.

Platba cez internet pomocou platobnej karty za tovary a služby prebieha priamo prostredníctvom obchodníka (internetové portály). Napriek tomu, že platby bývajú zvyčajne presmerované na internetové portály bánk, patrí k najriskantnejším platbám. Preto je potrebné využívať iba bezpečné, overené stránky. Odporúčame nastaviť si nízky limit platby kartou cez internet, aby v prípade zneužitia banka nedovolila vyššie platby.

Bankovníctvo

Bankový systém predstavuje súhrn bánk pôsobiacich v určitom teritóriu, ich vzájomných väzieb a väzieb s okolím s vymedzením okruhu inštitúcií, ktoré zahrňujeme do bankového sektora.

Banková sústava SR je dvojstupňová. Prvý stupeň tvorí centrálna Národná banka Slovenska (NBS), ktorá stanovuje menovú politiku, vydáva bankovky a mince, riadi peňažný obeh, koordinuje platobný styk a zúčtovanie bánk, vykonáva dozor nad bankovými činnosťami a rozsahu určenom zákonom a stará sa o bezpečné fungovanie a rozvoj bankového systému.

Druhým stupňom bankovej sústavy sú komerčné banky. Komerčná banka je ekonomickým subjektom – právnickou osobou so sídlom na území SR, založená ako akciová spoločnosť alebo štátny peňažný ústav, ktorý prijíma vklady od verejnosti, poskytuje úvery a má povolenie od NBS pôsobiť ako banka.

Centrálna banka vykonáva predovšetkým emisiu (vydávanie) peňazí a riadi peňažný obeh s ďalšími úlohami, ktoré ju posúvajú do centra celej bankovej sústavy. Centrálna banka má charakteristické tromi definičnými znakmi:

1. majú emisný monopol – výsadné právo emisií hotovostných bankoviek, poprípade i mincí na danom území,
2. vykonávajú monetárnu (menovú) politiku – regulácia množstva peňazí v ekonomike s hlavným cieľom podporovať menovú stabilitu,
3. regulujú bankový systém – stanovenie základných povinností a pravidiel činností obchodných a ďalších bánk pôsobiacich na danom území.

Obchodné banky (komerčné banky) sú podnikateľské subjekty. V porovnaní s nimi majú však celý rad špecifických črt vyplývajúcich z ich podstaty obchodníkov so zverenými peňažnými prostriedkami, ktoré sa prejavujú v ich špecifickom postavení a význame v ekonomike. Na ich činnosť sa preto obvykle vzťahujú i pravidlá odlišné od všeobecne uplatňovaných pravidiel podnikania. Vlastný cieľ ich činnosti – maximalizácia trhovej ceny akcie alebo maximalizácia zisku, je však zhodný so základným cieľom činnosti iného podniku. Ku charakteristike komerčných bánk pristupujeme z dvoch hľadísk:

1. z funkčného hľadiska, ktoré vychádza z jej ekonomických funkcií a činností komerčnej banky,

2. z právneho hľadiska, ktoré je založené na vymedzení banky v príslušnej právnej norme.

Pri komerčných bankách je dôležité brať do úvahy, či ide o dcérsku spoločnosť alebo pobočku zahraničnej banky.

Pobočka zahraničnej banky je organizačná zložka zahraničnej banky umiestnená na území Slovenskej republiky, ktorá priamo vykonáva najmä bankové činnosti (prijímanie vkladov a poskytovanie úverov) a ktorá má na výkon týchto činností udelené bankové povolenie v štáte, v ktorom má sídlo zahraničná banka resp. domovským štátom. Všetky pobočky zahraničnej banky zriadené v Slovenskej republike zahraničnou bankou so sídlom v členskom štáte Európskej únie alebo inom zmluvnom štáte Európskeho hospodárskeho priestoru sa považujú z hľadiska oprávnenia vykonávať bankové činnosti za jednu pobočku danej zahraničnej banky.

Za dcérsku spoločnosť v zmysle dostupných ekonomických slovníkov možno vo všeobecnosti považovať takú filiálku resp. spoločnosť, ktorej väčšia časť spoločného kapitálu je v rukách inej spoločnosti, ktorá sa nazýva materská spoločnosť alebo inak povedané dcérskou spoločnosťou sa rozumie právnická osoba, nad ktorou je vykonávaná kontrola materskou spoločnosťou, a tiež akákoľvek dcérska spoločnosť dcérskej spoločnosti.

Pobočky zahraničných bánk na rozdiel od domácich bánk a dcérskych spoločností zahraničných bánk nemusia na Slovensku podľa centrálnej banky investovať žiadny vlastný kapitál.

Ochrana finančného spotrebiteľa

Národná banka Slovenska (NBS) v súlade s § 1 ods. 3 písm. c) zákona č. 747/2004 Z. z. o dohľade nad finančným trhom a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov vybavuje podania klientov súvisiace s poskytovaním finančných služieb alebo s inými obchodmi dohliadaných subjektov.

Národná banka Slovenska vykonáva od 10.6. 2013 funkciu **jednotného kontaktného miesta** na vybavovanie všetkých podaní finančných spotrebiteľov. Ak na vybavenie podania nebude vecne príslušná Národná banka Slovenska, postúpi podanie vecne príslušnému subjektu a o tejto skutočnosti bude NBS finančného spotrebiteľa informovať. Na zjednodušenie zasielania týchto podaní pripravila NBS elektronický formulár. Finanční spotrebiteľia môžu však aj naďalej zasielať svoje podania v listinnej podobe na adresu:

Národná banka Slovenska

Oddelenie ochrany finančných spotrebiteľov

Imricha Karvaša 1

813 25 Bratislava

Námietky proti postupu poskytovateľov finančných služieb možno podať aj osobne, priamo v Národnej banke Slovenska. Listinná podoba formulára podania je k dispozícii v podateľni Národnej banky Slovenska.

Činnosť **jednotného kontaktného miesta vykonáva NBS** prijímaním písomných podaní. Národná banka Slovenska neprijíma podania ústnou formou, ani neposkytuje právne poradenstvo pri sporoch s dohliadanými subjektmi. Národná banka Slovenska je nezávislý orgán dohľadu a nemá kompetenciu rozhodovať spory medzi dohliadanými subjektmi a ich klientmi.

Fond ochrany vkladov

Fond ochrany vkladov je zo zákona poverený zabezpečovaním a výkonom činností, súvisiacich s ochranou vkladov fyzických osôb a zákonom vymedzených právnických osôb, uložených v bankách a pobočkách zahraničných bánk, ktoré sú účastníkmi systému ochrany vkladov v Slovenskej republike, a to sú najmä:

- sústreďovanie finančných príspevkov od bánk a pobočiek zahraničných bánk do Fondu ochrany vkladov a nakladanie s týmito finančnými príspevkami a
- poskytovanie náhrad za nedostupné vklady v bankách a v pobočkách zahraničných bánk, v rozsahu a za podmienok ustanovených zákonom o ochrane vkladov a všeobecnými podmienkami vyplácania náhrad za zákonom chránené nedostupné bankové vklady.

Účastníkmi systému ochrany vkladov v Slovenskej republike, podľa zákona o ochrane vkladov, sú banky a pobočky zahraničných bánk na celom jej území. No pobočka nie je povinná byť zapojená do systému ochrany vkladov v SR. Aktuálne ani jedna pobočka zahraničnej banky nie je účastníkom systému ochrany vkladov v Slovenskej republike.

Od 30. decembra 2010 sa poskytuje jednému vkladateľovi náhrada za nedostupné vklady v bankách v SR a v ďalších krajinách EÚ, chránené jednotne podľa zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 118/1996 Z. z. o ochrane vkladov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v do výšky 100 000 EUR.

Napríklad

Vklady na bežných účtoch spadajú pod Fond ochrany vkladov www.fovsr.sk, ktorý garantuje náhradu v plnej výške tohto vkladu, pokiaľ je banka, ktorá poskytla tento vklad účastníkom systému ochrany vkladov.

Koho sa týka ochrana vkladov?

- fyzických osôb,
- nadácií, neinvestičných fondov, neziskových organizácií poskytujúcich všeobecne prospešné služby, občianskych združení, spoločenstiev vlastníkov bytov, alebo nebytových združení,
- právnických osôb s výnimkou finančných inštitúcií, obchodných spoločností, ktoré musia mať účtovnú závierku overenú audítorom a štátnych inštitúcií.

Výška náhrad

- v prípade nedostupnosti vkladov zabezpečuje Fond ochrany vkladov ich náhradu v plnej výške, pričom chránené sú okrem všetkých vašich vkladov v danej banke aj úroky a iné majetkové výhody spojené s vkladmi,
- výška samotnej náhrady závisí od vašich záväzkov voči danej banke, pretože tie sa takisto ako aj premlčané vklady odrátajú od súčtu vkladov a úrokov. Vyplatený je teda iba kladný rozdiel medzi vašimi pohľadávkami a záväzkami voči banke.

Zároveň to znamená, že vklady v pobočkách zahraničných bánk vykonávajúcich činnosť na území SR sú chránené podľa pravidiel domovského systému ochrany vkladov v členskom štáte, na území ktorého má zahraničná banka svoje sídlo. Komplikáciu pre klientov môže predstavovať výplata nedostupných vkladov v prípade zlyhania banky, ktorá na Slovensku pôsobí formou pobočky.

Pri pobočkách pôsobiacich na území SR môžu nastať v prípade vyplácania náhrad za nedostupné vklady prekážky najmä v súvislosti s prípadnou nutnosťou vycestovať do krajiny ústredia zahraničnej banky, komunikovať v lokálnom jazyku banky, resp. vyplácanie náhrad v príslušnej mene krajiny.

Rozdiel pri dohľade vo vzťahu k pobočke zahraničnej banky a k dcérskej spoločnosti je v tom, že Národná banka Slovenska (NBS) dohliada na činnosť dcérskej spoločnosti, avšak dohľad nad pobočkou sa riadi podľa pravidiel domovského systému dohľadu v členskom štáte, na území ktorého má sídlo zahraničná banka. Národná banka Slovenska môže vykonávať dohľad nad pobočkami bánk, ktoré pôsobia na území iného štátu, a nad dcérskou

spoločnosťou banky, ktorá je bankou na území iného štátu, ak to pripúšťajú právne predpisy tohto štátu a dohoda uzavretá medzi NBS orgánmi dohľadu tohto štátu.

Ochrana vkladov chráni aj investorov – zhrnutie.

- systém ochrany vkladov v Slovenskej republike poskytuje garanciu, že peňažné prostriedky, ktoré boli zverené bankám, prípadne sporiteľníam, ktoré sú zapojené do tohto systému, budú v prípade ich nedostupnosti nahradené, najviac však do výšky 100 000 eur,
 - systém ochrany vkladov v SR sa týka tak vkladov v tuzemských bankách, ako aj v pobočkách zahraničných bánk na našom území zapojených do tohto systému,
 - zapojenie tuzemských bánk v systéme je povinné a podstata spočíva v povinných príspevkoch všetkých bánk do Fondu ochrany vkladov,
 - zahraničné banky a pobočky zahraničných bánk na našom území, nemusia byť vďaka výnimke zapojené do nášho systému ochrany vkladov, no ich ochranu zabezpečuje krajina, kde má príslušná banka sídlo,
 - je potrebné dať pozor na to, pod akú ochranu vkladov patrí vaša banka.
- V prípade, že je to iná krajina, zistíte si, do akej výšky sú chránené vklady tejto banky.

Príklad:

Vklady klientov mBank sú chránené podľa poľského systému ochrany vkladov. Nevýhodou je, že nemusia byť chránené v plnej výške, a môžu byť vyplatené aj v inej mene ako v EUR (napr. v prípade mBank poľský zlotý). Ale vždy do 100 000 EUR.

Z ochrany vkladov sú však vyňaté:

- vklady, ktoré nie sú vedené pre vkladateľa,
- vklady na doručiteľa a zostatok zrušeného vkladu na doručiteľa,
- podielové listy, vklad potvrdený cennými papiermi a iné cenné papiere a finančné nástroje, (verejne obchodovateľné cenné papiere a iné investičné nástroje ochraňuje Garančný fond investícií),
- dlhopisy, zmenky a šeky,
- pokiaľ nie sú splnené špecifické zákonné podmienky, tak aj notárske úschovy a spoločné vklady a samozrejme vklady, ktoré sú vlastným zdrojom financovania bánk.

Fond ochrany vkladov sa využije v prípade, ak banka nie je schopná vyplácať svoje vklady počas 48 hodín aj napriek tomu, že použila všetky svoje likvidné prostriedky. V takomto prípade musí banka oznámiť túto skutočnosť FOV a Národnej banke Slovenska, ktorá vyhlási banku za neschopnú vyplácať vklady do 3 pracovných dní od doručenia

oznámenia, od tohto okamihu sú pozastavené všetky transakcie týkajúce sa existujúcich vkladov v danej banke (týka sa aj operácií cez platobné karty), transakcie ohľadom pohľadávok a záväzkov banky ako takej, ale aj uzatváranie nových zmlúv, výnimku má len prijímanie splátok na úvery, ktoré už banka poskytla, tento stav trvá až do skončenia vyplácania náhrad.

Výška náhrad

- v prípade nedostupnosti vkladov zabezpečuje FOV náhradu jednému vkladateľovi alebo inej oprávnenej osobe, najviac však do výšky 100 000 eur, pričom chránené sú okrem všetkých vkladov v danej banke aj úroky a iné majetkové výhody spojené s vkladmi,
- výška samotnej náhrady závisí od záväzkov vkladateľa voči banke, pretože tie sa takisto, ako aj premlčané vklady, najmä nesplatené úvery, poplatky a iné záväzky ku dňu, keď sa vklady v banke stali nedostupné, odrátajú od súčtu vkladov a úrokov. Vyplatený je teda iba kladný rozdiel medzi vašimi pohľadávkami a záväzkami voči banke.

Čas, spôsob a miesto

- vyplácania náhrad určuje FOV, pričom tieto informácie sa zverejnia okrem médií aj v samotnej banke,
- v bežných prípadoch sa vyplácanie náhrad deje jednorázovo, prostredníctvom určenej vyplácajúcej banky.

Postup

- ak máte záujem o vyplatenie náhrad za nedostupný vklad, musíte postupovať podľa informácií zverejnených FOV,
- je potrebné preukázať svoju totožnosť a právo na výplatu vkladu,
- na potvrdenie práva na výplatu sú potrebné originály listín o vklade, ktoré vydala banka, sú nimi napríklad:
 1. vkladná knižka,
 2. preukazný lístok alebo zmluvy o založení účtu s výpisom z účtu,
 3. vkladové listy na meno vydané bankou avšak len tie neobchodovateľné,
 4. súdne rozhodnutia a osvedčenia,
- samozrejme, že v prípade zastupovania vkladateľa, je potrebné odovzdať aj právoplatný doklad o práve na zastupovanie, overené splnomocnenie alebo notársky

overený doklad, ktorý vám určil vlastníctvo k danému vkladu na základe dedičského konania,

- keď vkladateľ dostane za svoj nedostupný vklad v banke náhradu od FOV, jeho pohľadávka voči banke zanikne,
- ak ste presvedčený, že postup banky pri vyplácaní náhrad za vklady nebol správny, môžete sa obrátiť na samotný Fond ochrany vkladov <http://www.fovsr.sk/>,

Odporúčania a rady:

- pri každom vkladovom produkte u akejkoľvek finančnej inštitúcie sa pýtajte, či spadá pod ochranu vkladov podľa platnej legislatívy,
- požadujte informácie o finančných produktoch od vašej finančnej inštitúcie, či daný produkt spadá do systému ochrany vkladov alebo nie.

Garančný fond investícií

Garančný fond investícií (ďalej len „fond“) je zriadený zákonom o cenných papieroch a investičných službách. Fond sústreďuje peňažné príspevky obchodníkov s cennými papiermi a pobočiek zahraničných obchodníkov s cennými papiermi, správcovských spoločností a pobočiek zahraničných správcovských spoločností na poskytovanie náhrad za nedostupný klientsky majetok prijatý obchodníkom s cennými papiermi alebo zahraničným obchodníkom s cennými papiermi, správcovskou spoločnosťou alebo zahraničnou správcovskou spoločnosťou na vykonanie investičnej služby a nakladá s nadobudnutými peňažnými prostriedkami v súlade so zákonom o cenných papieroch.

Fond je právnická osoba a zapisuje sa do obchodného registra. Podrobnosti o činnosti fondu a o jeho organizácii upravujú stanovy fondu v súlade so zákonom o cenných papieroch. Dohľad nad činnosťou fondu vykonáva Národná banka Slovenska.

Rada fondu je najvyšším orgánom fondu. V právomoci rady fondu je okrem iného aj určenie výšky ročných príspevkov obchodníkov s cennými papiermi a lehotu splatnosti mimoriadnych príspevkov, schvaľovanie všeobecné podmienky vyplácania náhrad za nedostupný klientsky majetok u obchodníkov s cennými papiermi, tzn. fond slúži na výplatu náhrad za nedostupný klientsky majetok: klientov — obchodníkov s cennými papiermi, správcovských spoločností, vykonávajúcich správu individuálnych portfólií.

Základné bankové produkty

Bežné účty

Bežné účty sú klasickým produktom slúžiacim nielen na platby, ale i na rýchly výber hotovosti. Sú využívané na väčšinu transakcií, či už máme na mysli prevody miezd, platby nájomného, splátok alebo výživného. Dnes už napríklad iba veľmi malá časť zamestnávateľov vypláca mzdy v hotovosti, trendom je jednoznačne prevod bezhotovostnou formou. Bežný účet takisto značne uľahčuje rôzne pravidelné platby.

Banky väčšinou ponúkajú ucelené balíčky služieb, spájajú bežné účty so svojimi ďalšími produktami do cenovo výhodnejších celkov. V praxi to vyzerá tak, že klient si k bežnému účtu môže zakladať rôzne termínované vklady alebo sporiace účty, mať záporný zostatok na účte (povolené prečerpanie účtu) či telefonicky zisťovať jeho stav.

Prostriedky z bežného účtu sú kedykoľvek k dispozícii vďaka platobnej karte. Druhou možnosťou, ako sa dostať k zostatku, je výber peňazí pri priehradke banky. Aj keď každá možnosť so sebou nesie pozitíva i negatíva, možno s istotou povedať, že výber z bankomatu je takmer vždy lacnejší. Pri výbere pri priehradke sa klientovi totiž musí venovať zodpovedný pracovník, pre banku tým narastajú mzdové a iné náklady. Navyše platí, že bankomat má otvorené 24 hodín denne.

Pri platbe v obchodoch klient dokonca hradí iba výšku nákupu – banka mu nestrháva žiadne ďalšie poplatky. Pre klienta má bezhotovostná forma uskutočňovania platieb takisto ďalšie výhody – jednoduchosť a rýchlosť. Keď potrebuje hotovosť, nemusíte sa obmedzovať iba na pobočky svojej banky alebo na územie štátu, všetky banky už medzi svojimi službami poskytujú takisto medzinárodné platobné karty. Nezabudnite ale, že pri výbere v zahraničných bankomatoch platíte spravidla poplatky. V neposlednom rade je nosenie platobnej karty bezpečnejšie ako držanie hotovosti.

Platobné karty sú takmer nevyhnutnou súčasťou bežného účtu. Umožňujú pohodlné platenie za tovar a výber hotovosti z bankomatov. Používaním platobnej karty eliminujete nebezpečenstvo odcudzenia hotovosti. Samotná karta je proti zneužitiu chránená heslom PIN a podpisovým vzorom, ktorým sa preukazujete pri nákupe. Zatiaľ čo pri krádeži hotovosti svoje peniaze už neuvidíte, v prípade odcudzenia platobnej karty ju môžete zablokovať a zlodej sa tak k peniazom nedostane. Zablokovanie sa uskutočňuje prostredníctvom zvláštneho telefónneho čísla, ktoré vám poskytne banka, prípadne cez Autorizačné centrum

Slovenska. Pre prípad výberu z bankomatu je blokácia prevedená okamžite, pre platby u obchodníkov je účinná väčšinou až od nasledujúceho dňa. Tuzemské banky bohužiaľ zatiaľ neponúkajú poistenie proti strate alebo odcudzeniu platobnej karty.

Platba kartou nie je zaťažená žiadnym poplatkom, niektoré banky ale účtujú poplatok za každú účtovnú položku. Bezhotovostná forma uskutočňovania platieb má takisto ďalšie výhody – jednoduchosť a rýchlosť. Sieť obchodov, ktoré prijímajú platobné karty, sa neustále rozrastá.

Príkaz na úhradu

Príkaz na úhradu dáva majiteľ účtu svojej banke, aby uskutočnila určitú platbu z jeho účtu na požadovaný účet (môže byť vedený v danej banke, ale aj v inej banke). Príkazy môžu byť jednorazové alebo trvalé, jednotlivé alebo hromadné.

Príkaz na úhradu zadávate vašej banke či už cez internetbanking, mobilbanking alebo priamo na pobočke s tým, že uvediete presnú sumu, číslo účtu adresáta a deň splatnosti, kedy sa má platba z vášho bežného účtu odúčtovať.

Jednorazový príkaz používame pre jednorazové platby.

Pokiaľ sa vám tá istá suma má odosielať na účet toho istého adresáta každý mesiac, môžete si zriadiť trvalý príkaz k úhrade. Tak len raz zadáte banke pokyn a ona už pravidelne v daný deň odošle spomínanú sumu. Nemusíte teda sledovať, či už nastal správny dátum. Pri **trvalom** príkaze na úhradu môžete zadať počet opakovaní, teda koľkokrát má banka platbu realizovať, alebo môžete zadať dátum, dokedy platí príkaz. Po uplynutí tohto dátumu banka už platbu na účet adresáta neodošle. Zriadiť si trvalý príkaz k úhrade sa vyplatí napríklad pri platbe nájmu prenajímateľovi bytu, sporenia, splátok hypotéky a podobne.

Hromadné príkazy používame na úhradu viacerých platieb naraz.

Inkaso

Inkaso prebieha tak, že dodávateľ služby (tovaru) si odoberá (inkasuje) s našim dovolením a za vopred stanovených podmienok peniaze z nášho účtu. Môžeme ho zaviesť najmä tam, kde sa platby opakujú, ale nie je vopred presne známa suma na úhradu, ktorá môže byť každý mesiac iná. Pri povoľovaní inkasa môžeme zadať maximálnu sumu, ktorú si môže dodávateľ stiahnuť. Správnosť prevodu kontrolujeme spravidla podľa výpisu z účtu.

Príklad

Platba u mobilného operátora. V banke zadáte číslo účtu adresáta, avšak sumu neuvádzate. Môžete zadať ohraničenie, do akej výšky maximálne sa môže platba odúčtovať. Platenie inkasom tak umožňuje, aby si operátor stiahol sumu podľa vašej faktúry. Ak váš mesačný

paušál predstavuje 20 eur, môže sa stať, že jeden mesiac paušál prekročíte o pár eur. Pri trvalom príkaze na úhradu by operátor dostal iba spomínaných 20 eur a ten rozdiel by ste museli doplatiť zvlášť. Pri povolení k inkasu si sám operátor vyžiada presnú sumu podľa faktúry. Keď si stanovíte hornú hranicu, napríklad 30 eur a vaša faktúra by znela na sumu 31 eur, už by banka platbu pre operátora nezrealizovala.

SEPA platby

Zavedenie spoločnej meny euro a následné používanie spoločného platidla v hotovostnej oblasti v rámci krajín eurozóny, bolo základným impulzom myšlienky vytvorenia spoločného priestoru platieb aj v bezhotovostnom platobnom styku. Projekt, ktorého cieľom je zjednotenie pravidiel a štandardov pri realizácii bezhotovostných platieb, bol nazvaný SEPA – Single Euro Payments Area (Jednotná oblasť platieb v eurách). Základným cieľom SEPA je, zjednodušiť povedané, faktické zrušenie hraníc pre realizáciu bezhotovostných platieb v mene euro. V rámci SEPA teda môžu spotrebiteľia, podniky a ďalšie hospodárske subjekty zasielať a prijímať platby v eurách, či už v rámci jednej krajiny alebo medzi jednotlivými krajinami, za rovnakých základných podmienok, práv a povinností a bez ohľadu na to, v ktorej krajine majú vedený platobný účet. Priamym dôsledkom implementácie SEPA platobných nástrojov je nahradenie domácich platobných nástrojov, konkrétne úhrad a inkás spoločnými SEPA platobnými nástrojmi. SEPA platby sú vykonávané podľa rovnakých pravidiel, rovnakými postupmi a v súlade s rovnakými štandardmi vo všetkých SEPA krajinách (krajiny Európskej únie plus Island, Nórsko, Lichtenštajnsko, Švajčiarsko, Monako).

Aby ste mohli SEPA platbu uskutočniť potrebujete tzv. IBAN a BIC bežného účtu prijímateľa platby, teda toho účtu, kam prostriedky zašlete. Tieto údaje vám k vášmu účtu poskytne banka.

Číslo bankového účtu predstavuje číselnú identifikáciu účtu. Každý účet má pridelené svoje číslo, na základe ktorého môže klient vykonávať rôzne finančné operácie. Skladá sa z troch častí, a to:

- *predčíslenie účtu* – tvorí maximálne 6-miestne číslo, pričom nemusí byť súčasťou bankového účtu,
- *základné číslo účtu* – tvorí maximálne 10-miestne číslo,
- *identifikačný kód banky* – tvorí 4-miestne číslo.

Od 1.2.2014 sa v súvislosti so SEPA platbami zmenil formát účtu z BBAN (domáca forma účtu) na IBAN (medzinárodný formát účtu) a kód banky na SWIFT/ BIC kód. Dôvodom pre zavedenie IBANu je podpora automatického spracovania cezhraničných príkazov, zrýchlenie, zjednodušenie a zlacnenie cezhraničného platobného styku a zníženie počtu chýb z dôvodu nesprávne zadaného čísla účtu.

„Slovenský IBAN“ sa skladá z 24 alfanumerických znakov. Prvé dva znaky predstavujú kód krajiny (SK), ďalšie dva predstavujú kontrolné číslice, nasleduje štvormiestny kód banky (kód banky identifikuje konkrétneho poskytovateľa platobnej služby napr. kód NBS je 0720). IBAN ďalej tvorí predčíslenie účtu a základné číslo účtu (tzv. národná časť IBAN).

V prípade IBAN-u vydaného poskytovateľom platobných služieb v SR, musí mať takýto IBAN vždy 24 znakov, to znamená, že ak v súčasnosti používané predčíslenie účtu má menej ako šesť číslic, resp. v súčasnosti používané základné číslo účtu má menej ako desať číslic, chýbajúce číslice sa doplnia nulami zľava tak, aby celkový počet tvoril 24 znakov (napr. SK3112000000001987426375).

IBAN v listinnej podobe má rovnakú štruktúru ako v elektronickej, podmienkou je však rozdelenie čísla do skupín po štyroch znakoch oddelených separátorom. Štandard nevyžaduje uvádzať slovo "IBAN" pred číslom.

Elektronická podoba	Listinná podoba
SK6807200002891987426353	SK68 0720 0002 8919 8742 6353

Elektronické bankovníctvo

Elektronické bankovníctvo je modernou formou platobného styku. Klient neprichádza do osobného kontaktu so zamestnancami banky pri vybavovaní bankových záležitostí. Nie je nutné aby osobne chodil do banky a robil úhrady zo svojho účtu. Klient komunikuje s bankou prostredníctvom moderných informačno-komunikačných technológií (mobilný telefón, internet, fax, telefón s pevnou linkou). Na identifikáciu klienta slúži PIN kód, prihlasovacie meno a heslo.

K výhodám elektronického bankovníctva patrí:

- možnosť komunikovať s bankou 24 hodín denne 7 dní v týždni (aj v čase, keď je reálne banka zatvorená),
- pohodlnejšia komunikácia, možnosť komunikovať s bankou prakticky z celého sveta,
- možnosť vykonávať aktívne operácie, napríklad zadávať príkazy k platbe, ale aj pasívne operácie ako napríklad prijímať výpisy z účtu a informácie o ponúkaných produktoch,
- ovládanie účtu cez mobil, internet, e-mail, telefón a podobne,
- nižšie poplatky ako za služby v banke.

K rozšíreným nástrojom elektronického bankovníctva patrí: home banking, internet banking, e-mail banking, SMS banking, Mobil banking /GSM banking/, Telefón banking.

Home banking je služba, ktorá je vhodná najmä pre veľké spoločnosti. Je založený na prepojení osobného počítača klienta s informačným systémom banky. Umožňuje prístup k účtu s možnosťou priameho prepojenia s účtovným systémom klienta. Spojenie je možné len cez počítač, v ktorom je nainštalovaný špeciálny softvér. Bezpečnosť je zabezpečená prostredníctvom hesiel, šifrovania správ a elektronickým podpisom.

Internet banking – klient nadväzuje spojenie s bankou prostredníctvom verejnej siete internet. Klient po zadaní prístupových kódov môže bez časového a priestorového obmedzenia získať v reálnom čase informácie o svojom účte, či úvere, môže napríklad zadávať platobné príkazy, či realizovať vklady na termínovaný účet.

E-mail banking – cieľom služby je zasielať klientovi prostredníctvom verejnej komunikačnej siete internet do jeho e-mailovej schránky správy napríklad výpisy z účtu v elektronickej podobe, potvrdenia o zrealizovaných transakciách či informácie banky.

SMS banking – ide o službu založenú na princípe prijímania krátkych textových správ na mobilný telefón. Služba je určená pre tých klientov, ktorí potrebujú priebežne

sledovať zmeny na bankovom účte. Klient prostredníctvom tejto služby môže len prijímať informácie o účte.

Mobil banking /GSM banking/ – ide o službu, pri ktorej klient prostredníctvom mobilného telefónu môže vykonávať bankové operácie. Bankové operácie sa vykonávajú prijímaním a odosielaním SMS správ. Služba je viazaná na konkrétne číslo SIM karty a mobilné číslo. Všetky vymieňané informácie sú šifrované.

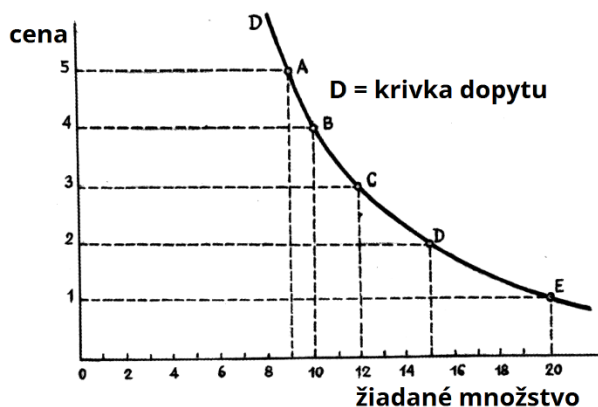
Telefón banking /telebanking, Phonebanking/ – ide o službu, pri ktorej sa na spojenie klienta s bankou používa klasická telefónna linka. Klient tak môže komunikovať s operátorom call centra alebo je spojený s informačným systémom banky, ktorý ho navádza na jednotlivé kroky. Klient si potom vyberá z ponuky prostredníctvom použitia čísl telefónu.

Trhový mechanizmus

Trhový mechanizmus je systém procesov a vzťahov, ktorý vzniká pri kúpe a predaji tovarov a služieb za trhovú cenu. Často má tendenciu neprestajne utvárať a obnovovať ekonomickú rovnováhu. Systém viacerých prvkov, ktoré existujú na trhu a vzájomne sa ovplyvňujú, čoho výsledkom je, že na trhu existuje určitý poriadok. Trhový mechanizmus tvoria tri základné procesy:

- tvorba dopytu,
- tvorba ponuky,
- tvorba ceny.

Dopyt predstavuje množstvo tovarov a služieb, ktoré sú záujemcovia ochotní (chcú) a schopní (majú na to prostriedky) kúpiť za určitú cenu na trhu. Vyjadruje závislosť medzi množstvom (Q) žiadaných tovarov a služieb a ich cenou (P).

Je vedecky overené, že čím nižšia je cena tovarov a služieb, tým väčšie je požadované množstvo a čím je cena väčšia, tým je požadované množstvo menšie. Platí zákon klesajúceho dopytu – cena rastie a dopyt klesá, cena klesá a dopyt rastie. Dopyt tvoria spotrebitelia.

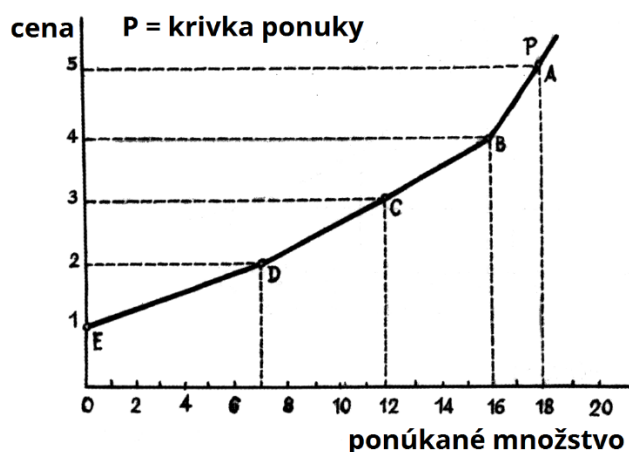
Dopyt ovplyvňujú: mzdy (dôchodok domácnosti), cena tovarov a služieb, množstvo tovarov a služieb, počasie, móda, záľuby, cena substitútov (= náhrad; ak stúpne cena tovaru, ľudia hľadajú vždy náhradu; napr. ak stúpne cena zemiakov, ľudia kupujú viac ryžu a cestoviny), cena komplementárov (= doplnkov), predpokladá sa, že ak stúpne dopyt po tovare, stúpne aj dopyt po doplnkoch (napr. ak stúpne dopyt po lyžiach, stúpne aj dopyt po lyžiarkach a viazaní).

Základné typy dopytu rozlišujeme:

- **individuálny dopyt** – dopyt jedného kupujúceho; dopyt po jednom výrobku,

- **čiastkový dopyt** – dopyt všetkých spotrebiteľov po jednom výrobku,
- **agregálny dopyt** – súčet všetkých dopytov zo všetkých trhov.

Ponuka predstavuje množstvo tovarov a služieb, s ktorým výrobcovia prichádzajú na trh s cieľom predat' ho za určitú cenu (snaha o čo najvyššiu cenu).

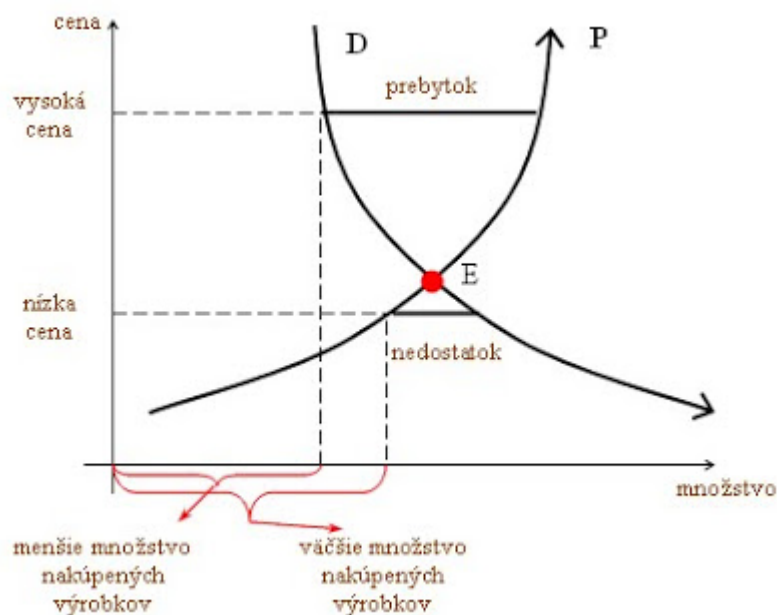
Ponuka vyjadruje vzťah medzi cenou (P) a ponúkaným množstvom (Q). Vedecky je overené, že výrobca chce predat' výrobok za čo najvyššiu cenu a čo najviac tovarov. Platí zákon rastúcej ponuky – cena rastie a ponuka rastie, cena klesá a ponuka klesá.

Ponuku ovplyvňujú hlavne: cena výrobných faktorov (prenájom, kapitál, pracovné mzdy), náklady na výrobu (zvyšuje sa cena ropy, energií, surovín), konkurencia, rozdiel medzi výnosmi a nákladmi (zisku), cena alternatívnych výrobkov, organizácia trhu (či je predajca monopolný = jediný alebo monopolistický), zmena výrobných podmienok.

Základné typy ponúk rozlišujeme:

- **individuálna ponuka** – ponuka jedného výrobcu,
- **čiastková ponuka** – ponuka jedného výrobku od viacerých výrobcov,
- **agregátna ponuka** – predstavuje všetky tovary a služby určené na predaj.

Cena je kompromis, nevyhovuje ani spotrebiteľovi a ani výrobcovi. V prípade, že ponuka sa rovná dopytu, teda ponúkané množstvo tovarov sa rovná požadovanému (trh je v rovnováhe), jedná sa o rovnovážnu cenu. Cena, ktorá vzniká na trhu pri aktuálnom vzťahu dopytu a ponuky, sa nazýva trhovú cenu. Ekvilibrum je bod, kde sa pretne krivka ponuky a krivka dopytu; bod trhovej rovnováhy; je to zriedkavý jav, má tendenciu prečisťovať trh; ponúkané množstvo sa rovná požadovanému množstvu.

Obrázok: Rovnováha na trhu

Na trhu nastávajú situácie:

- ponuka je menšia ako dopyt – nižšie ceny, ľudia majú o tovary záujem. Výrobca začne zdražovať, pokiaľ sa to nedostane do rovnováhy. Potom sa to mení na situáciu, kedy je ponuka väčšia ako dopyt.
- ponuka je väčšia ako dopyt – tovarov je viac ako sú ľudia schopní kupovať, ceny sú vysoké.

Druhy cien:

- **voľné ceny** – vznikajú voľnou súťažou,
- **limitné ceny** – sú minimálne (pri prebytku) alebo maximálne (pri nedostatku),
- **pevné ceny** – pri vybratých druhoch tovarov.

Metódy tvorby cien

Nákladovo orientovaná tvorba cien

Najčastejšou metódou v kategórii nákladovo orientovaných cien je metóda stanovenia ceny prirážkou. V praxi to znamená, že k celkovým nákladom na produkt sa pripočíta tzv. marža. Táto tvorba cien sa často nepokladá za optimálnu, pretože ignoruje dopyt a ceny konkurencie. Výsledná cena stanovená prirážkovou metódou tak pravdepodobne nevedie k stanoveniu optimálnej ceny.

Ďalšou metódou v tejto kategórii je stanovenie ceny pomocou cieľovej rentability, tzv. metóda analýzy bodu zvratu. Firma vypočíta na základe nákladovej funkcie – súčet fixných a variabilných nákladov, celkové náklady. Následne si určí cenu výrobku a predané množstvo produktov, pri ktorom firma dosiahne bod zvratu. Ak si ako cieľ stanoví určitú výšku zisku, musí pre jej získanie zvýšiť cenu alebo predané množstvo výrobkov. Táto metóda neberie do úvahy nižší dopyt pri zvýšení ceny.

Obe uvedené metódy pomáhajú firme určiť minimálnu cenu, ktorá pokryje náklady a prípadný zisk, ale neberú ohľad na závislosť medzi výškou ceny a dopytom.

Hodnotovo orientovaná tvorba cien

Táto metóda tvorby cien je založená na vnímaní hodnoty produktu kupujúcim, nie predávajúcim. Proces tvorby ceny je opačný. Marketingové oddelenie najskôr zistí hodnotu vnímanú zákazníkom a na základe toho určí cieľovú cenu. Podľa výšky cieľovej ceny potom firma prispôsobí návrh a výrobu výrobku.

Uvedenú stratégiu stanovenia cien prijíma stále viac firiem. Metóda je zameraná na to, aby zákazníkom ponúkla správnu kombináciu kvality produktov za prijateľnú cenu.

Ďalšou metódou hodnotovo orientovanej cenotvorby je stratégia každodenných nízkych cien (EDLP – everyday low pricing), ktorá je založená na stálych nízkych cenách tovarov. Táto stratégia má k stanoveniu ceny iný prístup, ako u nás zaužívané stratégie „vysoká – nízka“ (high – low), kedy sa väčšina tovarov predáva za vyššie ceny, ale pravidelne sa objavujú akčné ponuky (vtedy je cena nižšia ako pri použití EDLP). Stratégia EDLP prevažuje v maloobchode v USA, pretože neustále sa opakujúce výpredaje a reklamné akcie sú nákladné a narúšajú dôveru a vnímanie cien zákazníkmi.

Dopytovo orientovaná tvorba cien

Pri tomto postupe určovania ceny predávajúci nevychádza z predpokladu, že základom ceny sú náklady, ale berie do úvahy najmä charakteristické správanie sa jednotlivých zákazníkov a vlastnosti výrobkov. Nutným predpokladom pre použitie dopytovo orientovanej tvorby cien je znalosť priebehu dopytu po produkte, vďaka čomu firma zistí množstvo produktov, ktoré môže pri rôznych cenách predat'. Podľa toho vedenie firmy následne stanoví cenu, ktorá vedie k najvýraznejšiemu rozdielu medzi očakávaných výnosmi a nákladmi, je teda najziskovejšia. Nevýhodou tejto metódy je to, že odhadnúť dopyt je všeobecne pomerne zložitá úloha, kedy kalkulujeme s odhadmi pesimistickými, optimistickými a najpravdepodobnejšími. Odhad dopytu po produkte sa najčastejšie robí prostredníctvom

prieskumu medzi potencionalnymi zakaznikmi, expertnymi odhadmi, analyzou minulych dat alebo testovanim trhu.

Stanovenie cien podľa konkurencie

Pri použití tejto metódy firma určuje svoje ceny s menším ohľadom na svoje náklady alebo dopyt, ale do úvahy berie prevažne ceny, ktoré majú jej konkurenti. Túto cenu buď zachovávajú rovnakú alebo len o veľmi málo vyššiu alebo nižšiu.

Inflácia

Inflácia označuje v národnom hospodárstve všeobecný nárast cien ekonomických statkov, čo má za následok zníženie kúpnej sily peňazí. O inflácii hovoríme vtedy, keď dochádza k všeobecnému rastu cien tovarov a služieb, nielen k rastu cien jednotlivých položiek. To znamená, že za jedno euro sa toho dá kúpiť menej ako v minulosti, resp. euro má menšiu kúpnu silu.

V každej domácnosti sa peniaze mňajú na niečo iné: niekto jazdí autom a kupuje mäso, iní auto nemajú a mäso nejedia. Na základe celkových priemerných nákupných zvyklostí všetkých domácností sa určuje váha rôznych produktov a služieb pri meraní inflácie.

Pri meraní inflácie sa zohľadňujú všetky tovary a služby, ktoré domácnosti spotrebovávajú:

- predmety bežnej spotreby (napríklad potraviny, noviny, benzín),
- predmety dlhodobej spotreby (napríklad oblečenie, počítač, práčka),
- služby (napríklad návšteva u kaderníka, poistenie, nájomné za bývanie).

Všetky tovary a služby spotrebované domácnosťami počas roka predstavujú tzv. „kôš“. Každý produkt v koši má vlastnú cenu, ktorá sa môže časom meniť. Porovnaním celkovej ceny koša v určitom mesiaci s jeho cenou v rovnakom mesiaci pred rokom získame ročnú mieru inflácie.

Miera inflácie (inflation rate) je teda miera rastu alebo poklesu cenovej hladiny v danom roku v porovnaní s predchádzajúcim rokom. Na výpočet sa najčastejšie používa index spotrebiteľských cien (CPI – consumerprice index). Je vytváraný na základe nákladov na kôš tovarov a služieb spotrebovávaných domácnosťou.

Inflácia v praxi je prejavom ekonomickej nerovnováhy a znamená, že napríklad za jedno euro sa pri zvýšenej inflácii dá kúpiť menej ako v minulosti, euro má menšiu hodnotu

ako predtým, jeho kúpna sila sa znížila. Prispôsobovanie výšky príjmov (dôchodkov, miezd) výške inflácie sa nazýva **valorizácia**. Opatreniami voči inflácii sú sledovanie stability cenovej úrovne a zriaďovanie centrálnych bánk, ako napríklad Európska centrálna banka alebo systémov ako Federal Reserve System. Inflácia je predmetom výskumu ekonómie, špeciálne makroekonomiky. Podáva dôležité informácie o tom ako sa ekonomika vyvíja.

Opakom inflácie je **deflácia**. Je to pokles všeobecnej cenovej hladiny tovaru a služieb (opak inflácie). Deflácia nastane vtedy, keď miera inflácie klesne pod 0 % (záporná miera inflácie). Reálna hodnota peňazí sa zvýši, či už v makroekonomike alebo mikroekonomike. Tým je možné nakupovať viac tovaru za ten istý objem peňazí.

Ekonómovia veria, že deflácia je v modernej ekonomike problém, lebo zvyšuje reálnu hodnotu dlhu a môže zhoršiť recesiю a viesť k deflačnej špirále. V minulosti obdobie deflácie neznamenaloby vždy iba obdobie zlého hospodárskeho rastu. K defláciám dochádzalo v USA počas celého 19. storočia (najvýznamnejšia výnimka bolo obdobie počas občianskej vojny). Túto defláciu spôsobil technologický pokrok, ktorý vytvoril výrazný hospodársky rast.

Pojmom **dezinflácia** sa označuje znižovanie miery inflácie. **Reflácia** označuje stav, ktorý nastane po deflácií, keď sa ceny vracajú na pôvodnú úroveň. **Hyperinflácia** je vysoká inflácia, ktorá je spôsobená hlavne stratou dôvery v menu.

Vysoká inflácia mení prerozdelenie príjmov, zapríčiňuje neistotu a vedie k ekonomickým deformáciám. Inflácia nie je len niečo zlé. Tri výhody inflácie sú:

- príjmy štátu z tvorby peňazí tzv. razobné,
- možnosť použiť negatívne reálne úrokové sadzby ako ekonomicko-politický inštrument,
- skutočnosť, že inflácia a peňažná ilúzia môžu uľahčiť proces valorizácie.

Vplyv inflácie – niekoľko číselných príkladov ako sa časom mení cena tovaru, ktorý dnes stojí určitú sumu peňazí (napr. 10 eur).

Na výpočet jednotlivých hodnôt bol použitý tento vzorec:

$$\text{Cena po } n \text{ rokoch} = € 10 \times (1 + \pi)^n$$

kde π označuje predpokladanú mieru inflácie (ako desatinné číslo) a n je počet rokov.

Príklad

Ak je predpokladaná miera inflácie 30 % a počet rokov 10 (políčko tabuľky vpravo dole), cena sa vypočíta takto:

$$\text{Cena po 10 rokoch} = € 10 \times (1 + 0,30)^{10} = € 137,86$$

Príklad – Tabuľka inflácie

Vplyv inflácie na cenu dvoch akcií, ktoré dnes stoja 10 eur (po n rokoch)

Ročná miera inflácie:	1 %	2 %	5 %	10 %	30 %
	Stabilné ceny		Inflačné prostredie		
po 1 roku	10,10	10,20	10,50	11,00	13,00
po 2 rokoch	10,20	10,40	11,03	12,10	16,90
po 3 rokoch	10,30	10,61	11,58	13,31	21,97
po 4 rokoch	10,41	10,82	12,16	14,64	28,56
po 5 rokoch	10,51	11,04	12,76	16,11	37,13
po 6 rokoch	10,62	11,26	13,40	17,72	48,27
po 7 rokoch	10,72	11,49	14,07	19,49	62,75
po 8 rokoch	10,83	11,72	14,77	21,44	81,57
po 9 rokoch	10,94	11,95	15,51	23,58	106,04
po 10 rokoch	11,05	12,19	16,29	25,94	137,86

Príklad – Tabuľka inflácie

Vplyv inflácie na kúpnu silu peňazí (východisková hodnota = 100, po n rokoch pri danej miere inflácie, hodnoty sú vyjadrené v percentách)

Ročná miera inflácie:	1 %	2 %	5 %	10 %	30 %
	Stabilné ceny		Inflačné prostredie		
po 1 roku	99,0	98,0	95,2	90,9	76,9
po 2 rokoch	98,0	96,1	90,7	82,6	59,2
po 3 rokoch	97,1	94,2	86,4	75,1	45,5
po 4 rokoch	96,1	92,4	82,3	68,3	35,0
po 5 rokoch	95,1	90,6	78,4	62,1	26,9
po 6 rokoch	94,2	88,8	74,6	56,4	20,7
po 7 rokoch	93,3	87,1	71,1	51,3	15,9
po 8 rokoch	92,3	85,3	67,7	46,7	12,3
po 9 rokoch	91,4	83,7	64,5	42,4	9,4
po 10 rokoch	90,5	82,0	61,4	38,6	7,3

Sporiť či investovať?

Pri sporení ide o pravidelné odkladanie finančných čiastok za účelom dosiahnutia určitej cieľovej sumy. Tieto prostriedky sú častokrát viazané na určité obdobie a zhodnocujú sa minimálne na úrovni inflácie. Úspory predstavujú zdroj okamžitej hotovosti v prípadoch núdze a zároveň sú určené na plnenie krátkodobých cieľov. Čím dlhšie obdobie viazanosti si vyberiete, tým väčší výnos ročne sú vám ochotné finančné inštitúcie ponúknuť. So sporením je spojené menšie riziko straty financií v porovnaní s investovaním.

Druhou z možností, ako zhodnocovať svoje financie, je investovanie. Ide o činnosť zameranú na rozloženie (umiestnenie) voľného kapitálu s cieľom jeho zhodnotenia. V porovnaní so sporením finančný spotrebiteľ pri investovaní podstupuje väčšie riziko straty finančných prostriedkov. Pri investovaní sa treba rozhodnúť, či chcete investovať kolektívne (podielové fondy) alebo individuálne (cenné papiere). Individuálne investovať odporúčame skúsenejším finančným spotrebiteľom, keďže touto formou sa podstupujú vyššie riziká straty peňazí.

Každý človek by mal myslieť na budúcnosť a v čase prebytku financií šetriť viac, aby si nemusel v čase prechodného nedostatku požičiavať peniaze. Je dôležité zo svojich príjmov odkladať časť, ktorú budete investovať a zhodnocovať, resp. držať ako rezervu do budúcnosti. Je potrebné mať stanovené krátkodobé, strednodobé resp. dlhodobé finančné ciele. Do úvahy pri investovaní treba zobrať aj mieru inflácie, ktorá znižuje návratnosť investície.

Príklad

V prípade, že ročný výnos investície je 3 % p.a. a inflácia (rast cien tovarov a služieb v ekonomike) 2 % p.a., tzv. reálny výnos z investície je 1 % p.a. (reálny = upravený o infláciu).

Literatúra

BARRO, R. I. – GRILLI, V. 1994. *European Macroeconomics*, chap. 8, p. 142. ISBN 0-333-57764-7.

HRAŠKOVÁ, M. 2016. *Čo sú SEPA platby, inkasné príkazy a príkazy na úhradu?* On-line. Dostupné na: <http://www.finance.sk/spravy/finance/146833-co-su-sepa-platby-inkasne-prikazy-a-prikazy-na-uhradu/>

KOTLER, Ph. – ARMSTRONG, G. 2004. *Marketing*. Praha: Grada, 2004, 855 s. ISBN 978-80-247-0513-2.

KRUGMAN, P. – OBSTFELD, M – MELITZ, J. 2012. *International Economics*. Theory and Policy, 9th edition, Addison-Wesley, 2012, pp. 321.

MATTOVÁ, A. 2015. *Elektronické bankovníctvo*. On-line. Dostupné: http://www.oskole.sk/?id_cat=1013&clanok=17253

NORTH, D. C. 1966. *The Economic Growth of the United States 1790-1860*. New York, London: W. W. Norton & Company. ISBN 978-0-393-00346-8.

ORBÁNOVÁ, D., – VELICHOVÁ, Ľ. 2011. *Podniková ekonomika pre 4.ročník študijného odboru obchodná akadémia*. Bratislava: SPN, 2011, ISBN 978-80-01855-0.

SULLIVAN, A. – SHEFFRIN, S. M. (2003). *Economics: Principles in action*. Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Prentice Hall. p. 343. ISBN 0-13-063085-3.

TAYLOR, G. R. 1951. *The Transportation Revolution, 1815-1860*. New York, Toronto: Rinehart & Co. pp. 133, 331–4. ISBN 978-0-87332-101-3.

<http://fpv.uniza.sk/orgpoz/platidla/Korene%20penazi.html>

<https://sk.wikipedia.org/wiki/Eurobankovka>

www.ecb.europa.eu/euro/banknotes/security/html/index.sk.html

www.ec.europa.eu/economy_finance/netstartsearch/euro/kids/money_sk.htm

www.euroekonom.sk/financie/bankovnictvo-a-banky

<http://openiazoch.zoznam.sk/cl/63103/Ktory-kurz-sa-pouzije-pri-nakupe-predaji-cudzej-meny>

www.nbs.sk/sk/bankovky-a-mince/eurove-mince

www.nbs.sk/sk/bankovky-a-mince/falzifikaty

www.nbs.sk/sk/platobne-systemy/iban/iban-slovenska-republika

www.nbs.sk/sk/bankovky-a-mince/vymena-penazi/vymena-poskodeny-ch-eurobankoviek-a-eurominci

www.nove-eurobankovky.eu

www.postovesluzby.sk/postove-produkty/postove-penazne-sluzby

www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=18749&FileName=05-z300&Rocnik=2005